

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ηγετική συμπεριφορά και στρατηγική ισχύος στη Διακυβέρνηση Τουριστικών
Προορισμών: Οι περιπτώσεις ΗΠΑ και Ρωσίας

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

Γεωργούντζου Παναγιώτη Διονυσία

ΑΜ: ΔΕΜΤ2404

Επιτροπή:

Δρ. Νταλιάνης Φιλόθεος (Επιβλέπων Καθηγητής)

Πειραιάς,

Ιούλιος 2026

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-MANATZMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων –Μάνατζμεντ Τουρισμού: MBA - Tourism Management με τίτλο: «Ηγετική συμπεριφορά και στρατηγική ισχύος στη Διακυβέρνηση Τουριστικών Προορισμών: Οι περιπτώσεις ΗΠΑ και Ρωσίας» έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί, ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα. Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης, αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακής Φοιτήτριας.....

Ονοματεπώνυμο: Γεωργούντζου Διονυσία

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-MANATZMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ηγετική συμπεριφορά και στρατηγική ισχύος στη Διακυβέρνηση Τουριστικών
Προορισμών: Οι περιπτώσεις ΗΠΑ και Ρωσίας

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

Γεωργούντζου Παναγιώτη Διονυσία

ΑΜ: ΔΕΜΤ2404

Επιτροπή:

Νταλιάνης Φιλόθεος (Επιβλέπων Καθηγητής)

Γεωργόπουλος Νικόλαος Καθηγητής

Μπουραντά Αθανασία Καθηγήτρια

Πειραιάς,

Ιούλιος 2026

Ευχαριστίες

Αφιερωμένη με ευγνωμοσύνη στους γονείς μου, που στάθηκαν δίπλα μου σε κάθε βήμα αυτής της διαδρομής. Στον καθηγητή μου, κ. Φιλόθεο Νταλιάνη, για την τιμή που μου έκανε να αναλάβει την επίβλεψη της παρούσας εργασίας, για την υποστήριξή του, την εμπιστοσύνη που μου έδειξε καθ' όλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού, καθώς και για την πολύτιμη καθοδήγησή του.

Επίσης, σε όλους τους καθηγητές του Τμήματος που με ενέπνευσαν, με στήριξαν και συνέβαλαν καθοριστικά στην ακαδημαϊκή και προσωπική μου πορεία. Τέλος, ευχαριστώ όλους εκείνους που, με τρόπο φανερό ή σιωπηλό, με ενίσχυσαν ψυχικά, ηθικά και πνευματικά στην απαιτητική αυτή πορεία.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	1
Abstract	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1.1 Ερευνητικό Πλαίσιο	3
1.2 Αντικείμενο και Σκοπός της Εργασίας	5
1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	7
2.1. Έννοιες Ηγεσίας και Στρατηγικής Ισχύος.....	7
2.2 Μοντέλα Ηγετικής Συμπεριφοράς	9
2.2.1 Μετασχηματιστική ηγεσία (Transformational Leadership) ή Χαρισματική ηγεσία (Charismatic Leadership)	9
2.2.1.1 Συναλλακτική Ηγεσία (Transactional Leadership) ως Στοιχείο της Μετασχηματιστικής Ηγεσίας.....	12
2.2.2 Αυταρχική Ηγεσία.....	13
2.2.3 Υπηρετική ή Υποστηρικτική Ηγεσία	14
2.2.4 Αυθεντική Ηγεσία	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Η ΙΣΧΥΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΚΗΝΗ.....	19
3.1 Πολιτική και Στρατηγική Ισχύς	19
3.2 Ρητορική και Πολιτική Επικοινωνία ως Μέσα Άσκησης Ισχύος	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	22
4.1 Ποιοτική Μεθοδολογική Προσέγγιση.....	22
4.2 Ερευνητικός Σχεδιασμός: Συγκριτική Μελέτη Περίπτωσης	23
4.3 Πηγές και συλλογή δεδομένων.....	24
4.4 Μέθοδος Ανάλυσης Δεδομένων, Εγκυρότητα και Περιορισμοί.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΟΙ ΔΥΟ ΗΓΕΤΕΣ.....	26
5.1 Βιογραφικό και Πολιτικό Πλαίσιο του Βλαντιμίρ Πούτιν	26
5.2 Βιογραφικό και Πολιτικό Πλαίσιο του Μπαράκ Ομπάμα	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΗΓΕΤΩΝ.....	33
6.1 Ανάλυση Ηγετικής Συμπεριφοράς.....	33

6.1.1 Διακριτικά Γνωρίσματα Ηγεσίας του Βλαντίμιρ Πούτιν	33
6.1.2 Διακριτικά Γνωρίσματα Ηγεσίας του Μπαράκ Ομπάμα	33
6.2 Ανάλυση Στρατηγικής Ισχύος.....	34
6.2.1 Μέθοδοι και Μέσα Άσκησης Ισχύος από τον Βλαντιμίρ Πούτιν.....	34
6.2.2 Μέθοδοι και Μέσα Άσκησης Ισχύος από τον Μπαράκ Ομπάμα	36
6.3 Ανάλυση Πολιτικής Ταυτότητας	37
6.3.1 Πολιτική Ταυτότητα του Βλαντιμίρ Πούτιν.....	38
6.3.2 Πολιτική Ταυτότητα του Μπαράκ Ομπάμα	39
6.4 Ανάλυση Πολιτικού Λόγου	40
6.4.1 Πολιτικός Λόγος και Ρητορική Τεχνική του Βλαντιμίρ Πούτιν	40
6.4.2 Πολιτικός Λόγος και Ρητορική Τεχνική Μπαράκ Ομπάμα.....	41
6.5 Συγκριτική Αποτίμηση των Περιπτώσεων.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΗΓΕΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ	44
7.1 Η Περίπτωση της Ηγεσίας του Βλαντιμίρ Πούτιν	44
7.2 Η Περίπτωση της Ηγεσίας του Μπαράκ Ομπάμα	44
7.3 Συγκριτική Ανάλυση.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ.....	46
8.1 Συμπεράσματα – Πρακτικές Προεκτάσεις.....	46
8.2 Το Παράδειγμα των Πούτιν και Ομπάμα και η Επίδρασή τους στην Τουριστική Βιομηχανία	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	48
9.1 Ανασκόπηση.....	48
9.2 Πρακτικές Προεκτάσεις στον Τουριστικό Τομέα	50
9.3 Περιορισμοί της Παρούσας Έρευνας.....	50
9.4 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	53
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	57

Κατάσταση Ακρωνυμίων

Ακρωνύμιο	Πλήρης όρος
EU	European Union
NATO	North Atlantic Treaty Organization
USSR	Union of Soviet Socialist Republics
USA	United States of America
UN	United Nations
CIA	Central Intelligence Agency
KGB	Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti
GDP	Gross Domestic Product
BRICS	Brazil, Russia, India, China, South Africa
SP	Soft Power
HP	Hard Power

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει συγκριτικά τα ηγετικά πρότυπα του Βλαντίμιρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα. Επικεντρώνεται στη μελέτη της πολιτικής ηγεσίας και της στρατηγικής ισχύος στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Οι δύο ηγέτες προέρχονται από διαφορετικά πολιτικά και θεσμικά περιβάλλοντα, γεγονός που επηρεάζει τον τρόπο άσκησης της εξουσίας τους. Η ανάλυση εντάσσεται στο πλαίσιο βασικών θεωριών ηγεσίας και διεθνών σχέσεων. Εξετάζεται η σημασία της ηγεσίας στη διαμόρφωση της εσωτερικής πολιτικής σταθερότητας και της διεθνούς επιρροής. Παράλληλα, αναλύεται ο ρόλος της στρατηγικής ισχύος ως βασικού εργαλείου πολιτικής δράσης. Η εργασία δεν περιορίζεται σε περιγραφική προσέγγιση των προσώπων, αλλά επιχειρεί την ένταξή τους σε ευρύτερα θεωρητικά σχήματα. Παράλληλα, η μελέτη αναδεικνύει ότι οι επιλογές πολιτικής ηγεσίας και στρατηγικής ισχύος διαμορφώνουν ευρύτερες συνθήκες πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, οι οποίες επηρεάζουν, μεταξύ άλλων, και το περιβάλλον ανάπτυξης κλάδων όπως ο τουρισμός. Επίσης, αναδεικνύεται η αξία της συγκριτικής ανάλυσης για την κατανόηση της σύγχρονης πολιτικής πραγματικότητας. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι ο Βλαντίμιρ Πούτιν και ο Μπαράκ Ομπάμα αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την άσκηση της πολιτικής ηγεσίας και της στρατηγικής ισχύος. Ο Πούτιν συνδέεται περισσότερο με μια συγκεντρωτική αντίληψη της εξουσίας και με την αξιοποίηση της σκληρής ισχύος ως μέσου ενίσχυσης της κρατικής θέσης, ενώ ο Ομπάμα έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στη διπλωματία, τη συνεργασία και την προβολή της ήπιας ισχύος. Εξίσου σημαντική αποτελεί η διαπίστωση ότι η αποτελεσματικότητα κάθε ηγετικού προτύπου δεν μπορεί να αξιολογηθεί ανεξάρτητα από το πολιτικό και διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο εφαρμόζεται. Τέλος, αναδεικνύεται ο καθοριστικός ρόλος της προσωπικότητας του ηγέτη και της πολιτικής ρητορικής στη διαμόρφωση των στρατηγικών επιλογών και της διεθνούς παρουσίας ενός κράτους.

Abstract

This study comparatively examines the leadership models of Vladimir Putin and Barack Obama. It focuses on the analysis of political leadership and strategic power within the contemporary international system. The two leaders originate from different political and institutional environments, a fact that influences the way they exercise power. The analysis is situated within the framework of major leadership and international relations theories. Particular emphasis is placed on the significance of leadership in shaping domestic political stability and international influence. Furthermore, the role of strategic power as a key instrument of political action is examined. The study is not limited to a descriptive presentation of the two leaders but seeks to place them within broader theoretical frameworks. In addition, it highlights that leadership choices and strategies of power shape wider conditions of political and economic stability, which, among other things, affect the development environment of sectors such as tourism. The study also underlines the value of comparative analysis for understanding contemporary political reality.

The findings indicate that Vladimir Putin and Barack Obama represent two distinct approaches to political leadership and the exercise of strategic power. Putin is more closely associated with a centralized conception of authority and the use of hard power as a means of strengthening the state's position, whereas Obama placed greater emphasis on diplomacy, cooperation, and the projection of soft power. Equally important is the finding that the effectiveness of each leadership model cannot be assessed independently of the political and international context within which it operates. Finally, the study highlights the decisive role of leadership personality and political rhetoric in shaping strategic choices and a state's international presence.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Ερευνητικό Πλαίσιο

Η έννοια της ηγεσίας έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης από την αρχαιότητα έως και τη σύγχρονη εποχή, τόσο σε φιλοσοφικό επίπεδο όσο και στον τομέα των κοινωνικών επιστημών. Η πολιτική ηγεσία σφραγίζει τις ιστορικές εξελίξεις, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διεθνή διπλωματία και στην εσωτερική συνοχή ενός κράτους. Σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, όπου οι ισορροπίες εξουσίας μεταβάλλονται ραγδαία και τα μέσα πολιτικής επιρροής εξελίσσονται, η μελέτη του ηγετικού ύφους των προσώπων που διαχειρίζονται την εξουσία, των στρατηγικών ισχύος και της ρητορικής καθίσταται *sine qua non* παράγων για την ανίχνευση των μελλοντικών εξελίξεων.

Η παρούσα εργασία εστιάζει την προσοχή της στη συγκριτική ανάλυση της προσωπικότητάς δύο εκ των πλέον εμβληματικών πολιτικών ηγετών του 21ου αιώνα: του Βλαντιμίρ Πούτιν, ηγέτη της Ρωσικής Ομοσπονδίας, και του Μπαράκ Ομπάμα, ηγέτη των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Παρότι προέρχονται από διαφορετικά πολιτικά συστήματα, πολιτισμικά πλαίσια και ιδεολογικές αφετηρίες, και οι δύο άσκησαν –και συνεχίζουν να ασκούν– σημαντική επιρροή στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Ο Πούτιν, ως μακροχρόνιος ηγέτης της Ρωσικής Ομοσπονδίας, εκπροσωπεί ένα αυταρχικό μοντέλο εξουσίας που στηρίζεται στον εθνικισμό, την στρατηγική ισχύ και τον έλεγχο της πληροφορίας. Αντιθέτως, ο Ομπάμα, ως πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, προώθησε ένα μοντέλο ηγεσίας βασισμένο στον φιλελευθερισμό, τη διπλωματία, την πολυμέρεια και την αξιοποίηση της ρητορικής ως εργαλείου πειθούς.

Η ανάλυση της προσωπικότητας των δύο ηγετών στοχεύει στο να φωτίσει τις ομοιότητες και τις διαφορές στους τρόπους με τους οποίους ασκούν εξουσία, διαχειρίζονται κρίσεις, διαμορφώνουν πολιτικές στρατηγικές και επικοινωνούν με το κοινό – τόσο σε εθνικό, όσο και διεθνές επίπεδο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη ρητορική τους, στην ηγετική τους συμπεριφορά, καθώς και στα μέσα άσκησης ισχύος

που επιλέγουν, προσφέροντας έτσι μια πιο σύνθετη και πολύπλευρη εικόνα των ηγετικών χαρακτηριστικών του καθενός εξ αυτών.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η εργασία βασίζεται σε μοντέλα πολιτικής ηγεσίας (μετασχηματιστική, χαρισματική, συναλλακτική κ.ά.), θεωρίες στρατηγικής ισχύος, καθώς και την πολιτική ανάλυση της ρητορικής. Μέσα από αυτή τη θεωρητική βάση, αναπτύσσεται ένα πλαίσιο ερμηνείας των πρακτικών που ακολουθούν οι δύο ηγέτες, τόσο σε επίπεδο λόγου, όσο και σε επίπεδο δράσης.

Η βιβλιογραφία έχει μελετήσει εκτενώς την πολιτική ηγεσία, τη στρατηγική ισχύ και τη ρητορική, ωστόσο περιορισμένες είναι οι συγκριτικές προσεγγίσεις που συνδυάζουν όλα τα παραπάνω στοιχεία εξετάζοντας ταυτόχρονα δύο ηγέτες με τόσο διαφορετικά πολιτικά και θεσμικά χαρακτηριστικά. Η παρούσα εργασία επιχειρεί να καλύψει αυτό το κενό, προσεγγίζοντας συνθετικά την ηγεσία, τη στρατηγική ισχύ και τη ρητορική των Πούτιν και Ομπάμα.

Η επιλογή των δύο ηγετών δεν είναι τυχαία. Εκπροσωπούν, σε μεγάλο βαθμό, δύο αντίθετα μοντέλα διακυβέρνησης, πολιτικής φιλοσοφίας και σχέσης με την εξουσία.

Η Ρωσία του Πούτιν και οι ΗΠΑ του Ομπάμα συγκρούονται – όχι μόνο σε γεωπολιτικό επίπεδο – αλλά και σε επίπεδο αφηγήματος, αξιών και πολιτικής επικοινωνίας. Η αντιπαράθεση αυτή, άλλοτε έμμεση και άλλοτε έκδηλη και κραυγαλέα διαμορφώνει τις αντιλήψεις εκατομμυρίων ανθρώπων ανά τον κόσμο και έχει άμεσο αντίκτυπο στις διεθνείς σχέσεις, τις στρατιωτικές ισορροπίες και τη λειτουργία των διεθνών θεσμών, διαμορφώνοντας παράλληλα το διεθνές περιβάλλον ασφάλειας και σταθερότητας. Οι μεταβολές αυτές δεν περιορίζονται στον πολιτικό και διπλωματικό χώρο αλλά επηρεάζουν και άλλους τομείς της διεθνούς δραστηριότητας, μεταξύ των οποίων και ο τουρισμός. Η ασφάλεια, η πολιτική σταθερότητα και η διεθνής εικόνα ενός κράτους αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την διαμόρφωση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος τουριστικής ανάπτυξης.

Η παρούσα εργασία δεν θα περιορισθεί στην παρουσίαση της βιογραφίας των δύο πολιτικών προσώπων, αλλά φιλοδοξεί να εμβαθύνει στους τρόπους με τους οποίους η ηγεσία, η στρατηγική ισχύς και η ρητορική αλληλοσυνδέονται και αλληλοτροφοδοτούνται. Η κατανόηση αυτών των στοιχείων είναι απαραίτητη για

όποιον επιθυμεί να ερμηνεύσει τις διεθνείς εξελίξεις και να αναλύσει τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης πολιτικής πραγματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη διερευνά ζητήματα που αφορούν τα χαρακτηριστικά της ηγετικής συμπεριφοράς των δύο ηγετών, τα μοντέλα ηγεσίας που εκφράζουν, τον τρόπο άσκησης στρατηγικής ισχύος, τον ρόλο της ρητορικής και τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές.

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής: Το πρώτο κεφάλαιο αφορά στο θεωρητικό πλαίσιο, όπου αναλύονται βασικές έννοιες και μοντέλα ηγεσίας και στρατηγικής ισχύος. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει τα προφίλ των δύο ηγετών. Ακολουθεί η ανάλυση της ηγετικής συμπεριφοράς τους και των μεθόδων άσκησης ισχύος. Στη συνέχεια, εξετάζεται η πολιτική ρητορική και επικοινωνία, ενώ η εργασία ολοκληρώνεται με την συγκριτική αξιολόγηση και την τελική εξαγωγή συμπερασμάτων.

1.2 Αντικείμενο και Σκοπός της Εργασίας

Η εργασία εξετάζει και ερμηνεύει τον τρόπο με τον οποίο οι δύο ηγέτες διαμορφώνουν και εκφράζουν την πολιτική τους ισχύ μέσα από:

- την προσωπική τους ηγετική ταυτότητα,
- τις ιδεολογικές τους τοποθετήσεις,
- τις στρατηγικές επιλογές σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο,
- και τον πολιτικό τους λόγο, ως μέσου επιρροής και διαχείρισης εξουσίας.

Ο στόχος είναι να αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές στα στυλ ηγεσίας τους, στις τεχνικές πειθούς που χρησιμοποιούν, καθώς και στις στρατηγικές επιβολής ή άσκησης επιρροής που εφαρμόζουν. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πολιτική ρητορική και στη μη λεκτική επικοινωνία, που λειτουργούν ως εργαλεία κατασκευής ηγετικής εικόνας και συγκέντρωσης κοινωνικής υποστήριξης.

Επιπλέον, μέσω της θεωρητικής βάσης που αντλείται από τα πεδία της πολιτικής επιστήμης, της θεωρίας ηγεσίας και της στρατηγικής ανάλυσης, επιχειρείται η ερμηνεία της πολιτικής συμπεριφοράς των δύο ηγετών μέσα στο ευρύτερο ιστορικό και γεωπολιτικό τους πλαίσιο.

1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η μελέτη δομείται γύρω από τα εξής βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της ηγετικής συμπεριφοράς του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα και πώς αυτά αντανακλούν τη σχέση τους με την εξουσία και το πολιτικό τους περιβάλλον·
2. Ποια μοντέλα ηγεσίας (π.χ. μετασχηματιστική, συναλλακτική, χαρισματική) μπορούν να αποδοθούν στους δύο ηγέτες και με ποια χαρακτηριστικά εκδηλώνονται στην πράξη·
3. Με ποιους τρόπους ασκούν στρατηγική ισχύ σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο· Ποια είναι τα κύρια μέσα και οι τακτικές που χρησιμοποιούν·
4. Ποιος είναι ο ρόλος της πολιτικής ρητορικής και της επικοινωνιακής στρατηγικής στη διαμόρφωση της εικόνας τους και στην ενίσχυση της ηγετικής τους επιρροής·
5. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές και ομοιότητες μεταξύ των δύο ηγετών ως προς την πολιτική τους φιλοσοφία, την ηγετική τους προσέγγιση και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν κρίσεις και προκλήσεις·

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η μελέτη της πολιτικής ηγεσίας προϋποθέτει τη θεμελίωσή της σε ένα στέρεο θεωρητικό υπόβαθρο, το οποίο επιτρέπει την ερμηνεία και ανάλυση των μορφών άσκησης εξουσίας, της ηγετικής συμπεριφοράς, της στρατηγικής ισχύος και της πολιτικής επικοινωνίας. Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει βασικές θεωρητικές έννοιες που πλαισιώνουν τη συγκριτική ανάλυση των Βλαντιμίρ Πούτιν και Μπαράκ Ομπάμα, προκειμένου να κατανοηθεί το πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνεται η ηγετική τους παρουσία και επιρροή.

2.1. Έννοιες Ηγεσίας και Στρατηγικής Ισχύος

Οι πρώτες αναφορές στην ηγεσία εμφανίζονται γύρω στο 1900, όπου ο ηγέτης θεωρείται ότι διαθέτει κάποιο ιδιαίτερο χάρισμα (Schultz, 2001). Με τον όρο «χάρισμα» εννοείται ένα είδος θεϊκού δώρου ή μια έμφυτη ικανότητα, την οποία κατέχει κάποιος εκ γενετής και η οποία του επιτρέπει να καθοδηγεί και να επηρεάζει τους άλλους αποτελεσματικά.

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η ηγεσία μπορεί να οριστεί ως η διαδικασία μέσω της οποίας ένα ή περισσότερα άτομα επηρεάζουν, κατευθύνουν και καθοδηγούν τις στάσεις, τις συμπεριφορές και τις αποφάσεις μιας ομάδας ή κοινωνίας σε μια συντονισμένη και συλλογική προσπάθεια προς επίτευξίν της αποστολής και των στόχων αυτής (Northouse, 2019· Yukl, 2013· Bass, 2008).

Ο ηγέτης ασκεί αυτή την επιρροή μεταδίδοντας, με αλαζονεία ή ταπεινότητα, μια προφητική εικόνα του μέλλοντος, με περισσότερο ή λιγότερο σαφή και από τρόπο, που αγγίζει τις πεποιθήσεις και τις αξίες των υποστηρικτών του, ώστε να μπορούν αυτοί να κατανοήσουν και να μεταφράσουν αυτό το όραμα σε πρακτικά βήματα δράσης στο παρόν.

Μέσω της κριτικής σκέψης, διορατικότητας, διαίσθησης, καθώς και πειστικής ρητορικής και διαπροσωπικής επικοινωνίας —συμπεριλαμβανομένης της ενεργητικής ακρόασης και του θετικού διαλόγου— διευκολύνει και ενθαρρύνει την έκφραση απόψεων και πεποιθήσεων των υποστηρικτών του. Έτσι, οι τελευταίοι καθίστανται

κοινωνοί ενός κοινού πεπρωμένου και ενός απτού οράματος, το οποίο ορίζουν ως έναν στόχο άξιο προσωπικής δέσμευσης και ψυχολογικής επένδυσης για την επίτευξή του (Burns, 1978· Bass, 2008· Greenleaf, 1977).

Ο ηγέτης επιτυγχάνει αυτό τον σκοπό χρησιμοποιώντας ηθικά μέσα και επιδιώκει το ευρύτερο καλό των μελών της ομάδας / κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκει την προσωπική τους ανάπτυξη, καθώς και τη συναισθηματική και σωματική τους ευεξία.

Στο πλαίσιο της πολιτικής, η ηγεσία δεν περιορίζεται μόνο σε διοικητικές ή οργανωτικές ικανότητες, αλλά επεκτείνεται στην ικανότητα εμπνευσμένης καθοδήγησης, λήψης κρίσιμων αποφάσεων, διαχείρισης συγκρούσεων και συμβολικής εκπροσώπησης (Burns, 1978· Weber & Nye, 2008· Yukl, 2013).

Η πολιτική ισχύς δεν είναι πάρα ένα μέσο για την επιδίωξη των σκοπών του κράτους. Όταν μιλάμε για ισχύ εννοούμε την δύναμη που μπορεί να ασκεί ένας άνθρωπος στη συνείδηση και στις δράσεις κάποιων άλλων. Έτσι, λοιπόν, όταν κάνουμε λόγο για πολιτική ισχύ αναφερόμαστε στις αμοιβαίες σχέσεις ελέγχου μεταξύ των κατόχων δημοσίας εξουσίας και μεταξύ των υποκειμένων σε αυτήν / εξουσιαζόμενων γενικότερα. Η πολιτική ισχύς είναι μια ψυχολογική σχέση μεταξύ αυτών που ασκούν την εξουσία και εκείνων που υπάγονται σε αυτήν. Επιτρέπει στους πρώτους να ελέγξουν τις δράσεις των δεύτερων, επηρεάζοντας τον τρόπο που σκέπτονται. Η επίδραση αυτή πηγάζει από την προσδοκία για παροχές, το αίσθημα φόβου για τυχόν επιζήμιες συνέπειες και τον σεβασμό ή την αγάπη για ανθρώπους ή θεσμούς. Ασκείται μέσω εντολών ή απειλών, μέσω της εξουσίας ή του χαρίσματος που διαθέτει ένας άνθρωπος ή ενός συνδυασμού των παραπάνω (Morgenthau, 2018).

Η στρατηγική ισχύς αναφέρεται στην ικανότητα ενός ηγέτη ή κράτους να επιβάλλει, να επηρεάζει ή να καθοδηγεί τις ενέργειες άλλων δρώντων, μέσα από συνδυασμούς σκληρής (hard power) και ήπιας ισχύος (soft power). Η πρώτη περιλαμβάνει στρατιωτικά και οικονομικά μέσα εξαναγκασμού, ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει πολιτισμική επιρροή, διπλωματία, πειθώ και ελκυστικότητα αξιών (Nye, 2004· Nye, 2011).

Η ισχύς δεν είναι απόλυτη αλλά σχεσιακή: εξαρτάται από το ποιος επηρεάζει ποιον, υπό ποιες συνθήκες και με ποια αποτελέσματα. Οι ηγέτες χρησιμοποιούν στρατηγικά την ισχύ για την εξυπηρέτηση εθνικών ή προσωπικών στόχων,

προσαρμόζοντας τα εργαλεία τους ανάλογα με το εσωτερικό και διεθνές περιβάλλον(Baldwin, 2013).

2.2 Μοντέλα Ηγετικής Συμπεριφοράς

Τα κυριότερα μοντέλα ηγετικής συμπεριφοράς είναι:

2.2.1 Μετασχηματιστική ηγεσία (Transformational Leadership) ή Χαρισματική ηγεσία (Charismatic Leadership)

Ο όρος της μετασχηματιστικής ηγεσίας διατυπώθηκε αρχικά από τον Downton (1973) και αναπτύχθηκε συστηματικότερα από τον Burns το 1978. Στην κατηγορία αυτή ο ηγέτης εμπνέει, κινητοποιεί και ενισχύει τις αξίες των ακολούθων του, συχνά μεταβάλλοντας ριζικά την κοινωνική ή πολιτική πραγματικότητα. Οι μετασχηματιστικές / χαρισματικές ηγεσίες ενισχύουν τη συναισθηματική και γνωσιακή δέσμευση των θιασωτών και ξεπερνούν το απλό διοικητικό ή οργανωτικό πλαίσιο (Max Weber· Jay Conger & Rabindra Kanungo). Αντί για έλεγχο και επίβλεψη, στοχεύουν στην έμπνευση, την αλλαγή, και τη δημιουργία ενός κοινού οράματος που μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστικό μετασχηματισμό ατόμων και κοινωνιών. Η μετασχηματιστική ηγεσία διαθέτει τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία διαμορφώνουν ένα δυναμικό πρότυπο ηγετικής συμπεριφοράς:

- Χαρισματική επιρροή (idealized influence): Ο ηγέτης λειτουργεί ως πρότυπο, καταξιώνεται από τους υποστηρικτές του και τυγχάνει σεβασμού, εκτίμησης και εμπιστοσύνης, γεγονός που οδηγεί σε διαδικασίες ταύτισης, ενώ παράλληλα οι υποστηρικτές επιδιώκουν τη μίμηση και τον συναγωνισμό του. Παράλληλα, οι ακόλουθοι αναγνωρίζουν εξαιρετικές δυνατότητες στο πρόσωπο του ηγέτη, καθώς εμφανίζονται πρόθυμοι να αναλάβουν ρίσκα προς όφελος της κοινωνίας ή της ομάδας.
- Εμπνευσμένη παρακίνηση / Εμπνευσμένο όραμα (inspirational motivation): Η ικανότητά του ηγέτη να μεταδίδει ξεκάθαρο όραμα καλλιεργώντας αισιοδοξία και αίσθημα κοινού σκοπού στην ομάδα.
- Διανοητική / Πνευματική διέγερση (intellectual stimulation): Η ενθάρρυνση της καινοτομίας, της δημιουργικής σκέψης των πολιτών και της εμπέδωσης κατεστημένων αντιλήψεων από τον ηγέτη (Riggio, 2009). Υπό αυτό το πρίσμα, προωθείται η ανάπτυξη ανοιχτού διαλόγου και η ενεργή συμμετοχή των μελών της κοινωνίας. Αντίθετα, μια πιο κριτική προσέγγιση υποστηρίζει

ότι η «πνευματική διέγερση» μπορεί να λειτουργήσει και ως μηχανισμός ελέγχου της ατζέντας, όταν ο ηγέτης κατευθύνει έμμεσα τη συζήτηση προς προκαθορισμένες κατευθύνσεις, περιορίζοντας ουσιαστικά την πραγματική πολυφωνία.

- Εξατομικευμένη θεώρηση (individualized consideration): Ο ηγέτης παρέχει εξατομικευμένη υποστήριξη προς κάθε πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες, δυνατότητες και προσωπικές φιλοδοξίες του (Smirl, Paul, 2018).

Στο άνω πλαίσιο η ηγεσία δεν θεμελιώνεται σε αυστηρές ιεραρχικές δομές, αλλά παρίσταται ως μια συλλογική και εμπνευστική διαδικασία που ενεργοποιεί τα μέλη της ομάδας / κοινότητας (Hallinger, 2003). Οι Marks και Printy (2003) επισημαίνουν ότι οι μετασχηματιστικοί ηγέτες ενισχύουν τη συνείδηση του κοινού στόχου και κινητοποιούν τα άτομα να υπερβούν το προσωπικό τους συμφέρον προς όφελος της κοινότητας.

Η βιβλιογραφία έχει συνδέσει τη μετασχηματιστική ηγεσία με ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας, όπως αποτυπώνονται στο μοντέλο των Πέντε Παραγόντων (Big Five) των McCrae και Costa Jr. (1983). Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν καθορίζουν απόλυτα την ηγετική συμπεριφορά, αλλά αυξάνουν την πιθανότητα εκδήλωσης μετασχηματιστικών στοιχείων (Timothy A. Judge και συνεργάτες, 2002). Πιο συγκεκριμένα:

1. Εξωστρέφεια : Βασίζεται στην κοινωνική αυτοπεποίθηση, τον δυναμισμό και την ικανότητα επιρροής του ηγέτη, στοιχεία που ευνοούν την ικανότητά του να αποτελεί αντικείμενο έμπνευσης και διαμορφωτής οράματος.
2. Χαμηλή συναισθηματική διακύμανση (συναισθηματική σταθερότητα): Συμβάλλει στη διατήρηση αυτοελέγχου και ανθεκτικότητας, χαρακτηριστικά κρίσιμα για ηγετικούς ρόλους.
3. Δεκτικότητα στην εμπειρία: Συνδέεται με την δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ικανότητα διατύπωσης νέων ιδεών, στοιχεία που ενισχύουν την οραματική διάσταση της ηγεσίας.
4. Προσήνεια: Διευκολύνει τη διαμόρφωση σχέσεων εμπιστοσύνης και την ανάπτυξη εξιδανικευμένης επιρροής.

5. Ευσυνειδησία: Συνδέεται περισσότερο με οργανωτικές και διαχειριστικές ικανότητες, χαρακτηριστικά που εμφανίζονται συχνότερα στη συναλλακτική ηγεσία, χωρίς όμως να αποκλείονται και στη μετασχηματιστική.

Τα δύο ισχυρότερα χαρακτηριστικά που ενδέχεται να αποτελούν ένδειξη στοιχείων ηγετικής συμπεριφοράς, σύμφωνα με το μεθοδολογικό μοντέλο των Πέντε Παραγόντων, είναι η εξωστρέφεια (1) και η ευσυνειδησία (5).

Αντιθέτως, ο ψευδομετασχηματιστικός ηγέτης μπορεί να εμφανιστεί ιδιαίτερα παραπλανητικός, κυρίως όταν δείχνει ότι τηρεί ορισμένες ηθικές αρχές ή δεσμεύσεις. Διακρίνονται τρεις βασικές κατηγορίες τέτοιων ηγετών: ο ασυνεπής, ο κυρίως ψευδομετασχηματιστικός και ο εναρμονισμένος τύπος (Price, 2003). Στην πρώτη περίπτωση, ο ηγέτης παρουσιάζει αξίες που δεν συμβαδίζουν με τη συμπεριφορά του, καθώς παρότι προβάλλει το συλλογικό συμφέρον, στην πραγματικότητα δρα με γνώμονα το προσωπικό του όφελος. Στη δεύτερη κατηγορία, η δράση του χαρακτηρίζεται από έντονο ατομικισμό και οι επιλογές του βασίζονται κυρίως στην εξυπηρέτηση ιδιοτελών επιδιώξεων. Τέλος, ο εναρμονισμένος τύπος φαίνεται να καθοδηγείται από πιο αλτρουιστικά κίνητρα, τα οποία όμως ενδέχεται παράλληλα να εξυπηρετούν και προσωπικές φιλοδοξίες (Price, 2003).

Πέρα από χαρακτηριστικά όπως ο ναρκισσισμός, η αυταρχική συμπεριφορά, τα ασαφή οράματα, η επιδίωξη δύναμης και εξουσίας, καθώς και η απουσία ισχυρών ηθικών αρχών, τα οποία συνδέονται με τη σκοτεινή διάσταση της μετασχηματιστικής ηγεσίας, ελλοχεύουν και επιπλέον παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε μη αποδεκτές συμπεριφορές (Nahavandi, 1997· Sims, 1994· Segon & Booth, 2015).

Η υπερβολική έμφαση στην επίτευξη αποτελεσμάτων και στην οικονομική επιτυχία, σε συνδυασμό με την πίεση που δημιουργεί ο ανταγωνισμός επηρεάζουν άμεσα τις αποφάσεις και τη συμπεριφορά των ηγετών. Σε τέτοιες συνθήκες, αρκετοί ηγέτες μπορεί να θεωρήσουν αποδεκτές πρακτικές που δεν συμβαδίζουν πλήρως με τις ηθικές αρχές, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνουν τους επιδιωκόμενους στόχους. Έτσι, η προσπάθεια για αποτελεσματικότητα και επιτυχία είναι πιθανό να έρχεται σε σύγκρουση με τις προσωπικές τους αξίες και αντιλήψεις περί ηθικής (Bass & Steidlmeier, 1999).

Συμπερασματικά, η μετασχηματιστική ηγεσία αποτελεί ένα πρότυπο ηγεσίας που μπορεί να επηρεάσει θετικά τους ανθρώπους, ενισχύοντας το όραμα, την

έμπνευση, τη συνεργασία και την προσωπική ανάπτυξη. Η αποτελεσματικότητά της, ωστόσο, συνδέεται άμεσα με τις ηθικές αξίες και τα κίνητρα του ηγέτη. Όταν ο ηγέτης λειτουργεί με ακεραιότητα και σεβασμό προς τους άλλους, η μετασχηματιστική ηγεσία συμβάλλει στη δημιουργία εμπιστοσύνης και θετικού κλίματος. Αντίθετα, η ψευδομετασχηματιστική ηγεσία εμφανίζεται όταν ο ηγέτης χρησιμοποιεί τα χαρακτηριστικά της επιρροής και της έμπνευσης με σκοπό την εξυπηρέτηση προσωπικών συμφερόντων και όχι του συλλογικού καλού. Στην περίπτωση αυτή, η χειραγώγηση, η παραπλάνηση και η έλλειψη ηθικών αρχών μπορούν να οδηγήσουν σε αρνητικές συνέπειες για τους ανθρώπους που επηρεάζονται από την ηγεσία του. Επομένως, η βασική διαφορά ανάμεσα στις δύο μορφές ηγεσίας εντοπίζεται κυρίως στην ηθική διάσταση, στα κίνητρα και στον τρόπο άσκησης της επιρροής.

2.2.1.1 Συναλλακτική Ηγεσία (Transactional Leadership) ως Στοιχείο της Μετασχηματιστικής Ηγεσίας

Η συναλλακτική ηγεσία εξετάζεται σε άμεση συνάρτηση με τη μετασχηματιστική ηγεσία, καθώς οι δύο προσεγγίσεις συνθέτουν το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο κατανόησης της ηγετικής συμπεριφοράς και της σχέσης μεταξύ ηγέτη και ακολούθων.

Ο James MacGregor Burns (1978), εκτός από κύριος εκπρόσωπος της μετασχηματιστικής ηγεσίας, υπήρξε και βασικός θεωρητικός της συναλλακτικής ηγεσίας, την οποία αντιλαμβανόταν ως το αντίθετο άκρο του ίδιου συνεχούς. Παράλληλα, απομακρύνθηκε από τις παραδοσιακές χαρισματικές θεωρίες ηγεσίας, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στα προσωπικά χαρακτηριστικά του ηγέτη αλλά και στη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ ηγέτη και ακολούθων, καθώς και στη διαδικασία αμοιβαίας επιρροής και κινητοποίησης. Ο ίδιος ανέφερε ότι *«στην καλύτερη περίπτωση, το χάρισμα είναι ένας περίπλοκος και αντιδημοκρατικός τύπος ηγεσίας, ενώ στη χειρότερη περίπτωση, το χάρισμα είναι ένα είδος τυραννίας»* (Burns, 2003, σελ. 27)

Αντίθετα, η συναλλακτική ηγεσία βασίζεται στην ανταλλακτική σχέση μεταξύ ηγέτη και πολιτών, σύμφωνα με την οποία κάθε πλευρά επιδιώκει κάποιο όφελος (Dong, 2023; Espinoza et al., 2024). Ο ηγέτης προσφέρει κάτι που διαθέτει ή ελέγχει,

ενώ ο υποστηρικτής ανταποκρίνεται προσφέροντας τις υπηρεσίες ή τη συνεργασία του, στη βάση μιας συμφωνίας αμοιβαίας ωφέλειας (Dong, 2023; Espinoza et al., 2024). Η προσέγγιση αυτή δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση καθηκόντων και στην επίτευξη στόχων μέσα από σαφείς οδηγίες, καθορισμένες προσδοκίες και οργανωμένες διαδικασίες (Bass, 1974). Ο ηγέτης καθορίζει τους στόχους, οργανώνει τα καθήκοντα και συντονίζει τη δράση των μελών της ομάδας, με στόχο την επίτευξη των γενικότερων σκοπών της κοινότητας.

Το συγκεκριμένο μοντέλο τοποθετείται πιο κοντά στη διαχειριστική πλευρά της ηγεσίας, υπογραμμίζοντας τη λειτουργικότητα και την επιβολή της τάξης, παρά την έμπνευση ή την καινοτομία (MacKenzie, Podsakoff & Rich, 2001).

2.2.2 Αυταρχική Ηγεσία

Σε αντίθεση με τη συναλλακτική και τη μετασχηματιστική ηγεσία, οι οποίες εξετάζονται στο ίδιο θεωρητικό πλαίσιο, η αυταρχική ηγεσία δεν αποτελεί διάσταση της μετασχηματιστικής ηγεσίας, αλλά ένα διακριτό μοντέλο που βασίζεται στη συγκέντρωση της εξουσίας στο πρόσωπο του ηγέτη και στον αυστηρό έλεγχο των υφισταμένων από αυτό (Chiang και συνεργάτες, 2020). Οι αυταρχικοί ηγέτες τείνουν να αξιοποιούν την εξουσία τους, η οποία κατοχυρώνεται μέσω οργανωτικών ιεραρχιών, απαιτώντας απόλυτη υπακοή από τους υφισταμένους τους (de Hoogh και συνεργάτες, 2015). Όσοι υιοθετούν αυτό το πρότυπο ηγεσίας, συγκεντρώνουν την εξουσία στα χέρια τους και τονίζουν την απόσταση εξουσίας μεταξύ αυτών και των υπολοίπων που έπονται στην ιεραρχία (Schaubroeck και συνεργάτες, 2017). Οι αυταρχικοί ηγέτες ασκούν έντονη πίεση στους υφισταμένους τους, ώστε να επιτυγχάνονται απαιτητικοί στόχοι και να τηρούνται οι κανόνες (Karakitapoğlu-Aygün και συνεργάτες, 2021). Παρότι εκ πρώτης όψεως αυτά τα πρότυπα ηγεσίας μπορεί να φαίνονται ότι δεν προάγουν ένα θετικό εργασιακό κλίμα ή δεν ευνοούν υψηλές επιδόσεις (Shen, Chou & Schaubroeck, 2019), ωστόσο, η εμπειρική έρευνα των τελευταίων δεκαετιών έχει καταγράψει αντιφατικά αποτελέσματα, αποκαλύπτοντας πολύπλοκες και συχνά μη αναμενόμενες επιδράσεις.

2.2.3 Υπηρετική ή Υποστηρικτική Ηγεσία

Η έννοια της υπηρετικής ηγεσίας (servant leadership) εισήχθη για πρώτη φορά από τον Greenleaf (1970, 2006) και περιγράφει ένα πρότυπο ηγεσίας στο οποίο ο ηγέτης τοποθετεί στο επίκεντρο τις ανάγκες των μελών της ομάδας του. Στο πλαίσιο αυτό, βασικός στόχος δεν είναι η προσωπική ανάδειξη ή το ατομικό όφελος, αλλά η υποστήριξη, η ενδυνάμωση και η εξέλιξη των άλλων, με απώτερο σκοπό τη συλλογική πρόοδο και τη βελτίωση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ο ηγέτης που υιοθετεί αυτή την προσέγγιση λειτουργεί πρωτίστως ως υποστηρικτής και καθοδηγητής, ενισχύοντας τη συμμετοχή, την εμπιστοσύνη και τη δέσμευση των μελών της ομάδας. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, επιδιώκεται όχι μόνο η κάλυψη των αναγκών των ατόμων, αλλά και η καλλιέργεια ενός περιβάλλοντος συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού.

Στη σχετική βιβλιογραφία (Farling και συνεργάτες, 1999· Graham, 1991· Polis, 2002· Send, Jaya & Sarros, 2002· Barbutto & Wheeler, 2006) επισημαίνεται ότι η υπηρετική ηγεσία χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες αξίες, ικανότητες και συμπεριφορές, οι οποίες αποτυπώνουν τον προσανατολισμό του ηγέτη προς την προσφορά και την ανάπτυξη των άλλων. Οι κυριότερες από αυτές είναι:

Ακρόαση: Αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να δίνει ουσιαστική προσοχή στις απόψεις και τις ιδέες των άλλων, αναγνωρίζοντας την αξία τους. Δεν περιορίζεται στην απλή ακουστική αντίληψη, αλλά συνδέεται με την ενεργητική και συνειδητή αποδοχή των προτάσεων και των προβληματισμών των μελών της ομάδας (Eva et al., 2019).

Ενσυναίσθηση (Empathy): Αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της υπηρετικής ηγεσίας και αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τα συναισθήματα, τις ανάγκες και τις οπτικές των άλλων, τοποθετώντας τον εαυτό του στη θέση τους. (Wolf, Pescosolido & Druskat, 2002).

Επουλωτική Λειτουργία (Healing): Σχετίζεται με την ικανότητα του ηγέτη να τονώνει και να υποστηρίζει συναισθηματικά τα μέλη της ομάδας, ιδιαίτερα σε περιόδους απογοήτευσης, αποτυχίας ή προσωπικών δυσκολιών. Η συναισθηματική αυτή υποστήριξη συμβάλλει στην αντιμετώπιση του ψυχικού φορτίου και στην

αποκατάσταση της ισορροπίας των ατόμων (Spears, 1995). Η ικανότητα αυτή θεωρείται κρίσιμη για την αποτελεσματική άσκηση ηγεσίας, καθώς ενισχύει τη συνοχή της ομάδας και δημιουργεί ένα περιβάλλον ψυχολογικής ασφάλειας (Eva et al., 2019).

(Ενημερότητα) Συνειδητότητα ως Αυτεπίγνωση και ως Διαίσθηση (Awareness):

Αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να διαθέτει υψηλό επίπεδο επίγνωσης, τόσο του εαυτού του, όσο και του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται. Πρόκειται για μια μορφή οξύνοιας που του επιτρέπει να συλλέγει, να ερμηνεύει και να αξιοποιεί πληροφορίες από το εξωτερικό και εσωτερικό περιβάλλον (Barbuto & Wheeler, 2002). Η συγκεκριμένη διάσταση συνδέεται επίσης με τα μοντέλα συναισθηματικής νοημοσύνης, στα οποία η επίγνωση θεωρείται θεμελιώδες στοιχείο για την αποτελεσματική λήψη αποφάσεων και τη διαχείριση σχέσεων (Barling, Slater & Kelloway, 2000• Caruso, Mayer & Salovey, 2002).

Πειθώς (persuasion): Συνιστά μία βασική παράμετρο της υπηρετικής ηγεσίας και αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να επηρεάζει τις στάσεις και τις συμπεριφορές των άλλων, χωρίς να καταφεύγει στην επίσημη εξουσία ή στη θεσμικά κατοχυρωμένη δύναμη (Barbuto & Wheeler, 2002). Αντί για επιβολή ή καταναγκασμό, η συγκεκριμένη προσέγγιση στηρίζεται στη λογική επιχειρηματολογία, στον διάλογο και στην καλλιέργεια συναίνεσης.

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι στρατηγικές που βασίζονται στην ορθολογική πειθώ οδηγούν σε πιο θετικά και βιώσιμα αποτελέσματα σε σύγκριση με πρακτικές όπως η πίεση, η δημιουργία συμμαχιών ή η παροχή ανταλλαγμάτων (Falbe & Yukl, 1992). Στο πλαίσιο αυτό, η πειθώς ενισχύει την εθελοντική δέσμευση των μελών της ομάδας και συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός συνεργατικού και συμμετοχικού περιβάλλοντος.

Συνεπώς, ως «πειθώς» μπορεί να θεωρηθεί η ικανότητα του ηγέτη να ασκεί επιρροή μέσα από μη καταναγκαστικά μέσα, ενδυναμώνοντας την αποδοχή των αποφάσεων και την ενεργό συμμετοχή των μελών της ομάδας

Εννοιολόγηση (conceptualization): Αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να σκέπτεται σε αφηρημένο και στρατηγικό επίπεδο, υπερβαίνοντας τα άμεσα προβλήματα της καθημερινότητας. Μέσα από αυτή τη δεξιότητα, ενθαρρύνεται η χρήση νοητικών μοντέλων και η ανάπτυξη δημιουργικής σκέψης στα μέλη της ομάδας (Barbuto & Wheeler, 2002• Spears, 1995).

Παράλληλα, η εννοιολόγηση συνδέεται στενά με τη διαμόρφωση οράματος, το οποίο επηρεάζει θετικά την απόδοση και την αποτελεσματικότητα των μελών μιας κοινότητας (Liden et al., 2014). Επιπλέον, η ικανότητα δημιουργίας και υλοποίησης ενός σαφούς οράματος, αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιτυχίας της ηγεσίας (Towler, 2003).

Διορατικότητα (foresight): Αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να προβλέπει μελλοντικές εξελίξεις και να εκτιμά την πορεία του οργανισμού και των μελών του (Barbuto & Wheeler, 2002· Spears, 1995). Η δεξιότητα αυτή θεωρείται κρίσιμη για την αποτελεσματική άσκηση ηγεσίας, καθώς συμβάλλει στον έγκαιρο σχεδιασμό και στη λήψη κατάλληλων αποφάσεων (Avolio, 1999).

Επιστασία (stewardship): Αναφέρεται στον προσανατολισμό του ηγέτη προς τη διασφάλιση ότι ο οργανισμός και τα μέλη του λειτουργούν με γνώμονα την ευρύτερη κοινωνική προσφορά (Barbuto & Wheeler, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, ο ηγέτης δεν περιορίζεται στην εξυπηρέτηση των στόχων της ομάδας, αλλά δίνει έμφαση στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών ευρύτερου συνόλου και στη δημιουργία θετικού αντίκτυπου στην κοινωνία (Barbuto & Wheeler, 2002).

Ανάπτυξη (growth): Αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη να αναγνωρίζει τις ανάγκες των μελών της ομάδας και να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την προσωπική και επαγγελματική τους εξέλιξη (Eva et al., 2019).

Η υποστηρικτική ηγεσία χαρακτηρίζεται από την παροχή θετικής ανατροφοδότησης και την αναγνώριση των επιτευγμάτων των μελών της ομάδας. Μέσω αυτής της προσέγγισης, ο ηγέτης εκφράζει εμπιστοσύνη στις ικανότητες των ατόμων, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους και τη διάθεσή τους να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις προκλήσεις. Η πρακτική αυτή συμβάλλει όχι μόνο στην ατομική ανάπτυξη, αλλά και στη συνολική βελτίωση της απόδοσης και της συνοχής της ομάδας (Hoch et al., 2018).

2.2.4 Αυθεντική Ηγεσία

Αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες μελέτης στον χώρο της ηγεσίας και αναπτύχθηκε ως συνέχεια της έρευνας στη μετασχηματιστική ηγεσία (transformational leadership). Οι Luthans και Avolio (2003) υποστήριξαν ότι στο

πλαίσιο αυτό διακρίνονται τόσο αυθεντικοί όσο και μη αυθεντικοί ηγέτες, γεγονός που ανέδειξε την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση της γνήσιας ηγετικής συμπεριφοράς.

Η έννοια της αυθεντικής ηγεσίας εντάσσεται στο πλαίσιο της θετικής οργανωσιακής συμπεριφοράς (Luthans, 2002) και συνδέεται με την προσέγγιση της ηγεσίας δια βίου ανάπτυξης (life-span leadership) (Avolio, 1999). Κεντρικός στόχος αυτής της θεωρητικής κατεύθυνσης είναι ο προσδιορισμός των διαδικασιών μέσω των οποίων αναπτύσσονται οι ηγέτες, με έμφαση σε θετικές ψυχολογικές παραμέτρους.

Στο ίδιο πλαίσιο, οι Luthans και Avolio αξιοποίησαν αρχές της θετικής ψυχολογίας, όπως αυτές του Fredrickson (2001), υποστηρίζοντας ότι τα θετικά συναισθήματα συμβάλλουν στην ατομική ανάπτυξη και στη διεύρυνση των γνωστικών και συμπεριφορικών οριζόντων. Παράλληλα, επισήμαναν ότι η προηγούμενη έρευνα στην ανάπτυξη ηγεσίας εστίαζε κυρίως στα λάθη των ηγετών και στην αποφυγή τους, αντί να επικεντρώνεται στην ενίσχυση θετικών χαρακτηριστικών (Luthans & Avolio, 2006). Οι Luthans & Avolio (2003) ορίζουν την αυθεντική ηγεσία ως *«μια διαδικασία που αντλεί τόσο από θετικές ψυχολογικές δυνατότητες όσο και από ένα ιδιαίτερα αναπτυγμένο οργανωτικό πλαίσιο, το οποίο οδηγεί σε μεγαλύτερη αυτογνωσία και αυτοέλεγχο σε ότι αναφορά στην θετική συμπεριφορά των ηγετών και των συνεργατών τους, καθώς και την προώθηση της θετικής αυτό-ανάπτυξης»*. Ο ορισμός και η μεθοδολογία μελέτης της αυθεντικής ηγεσίας διαμορφώθηκαν εξ αρχής σε ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο ανάλυσης, το οποίο περιλαμβάνει τον ηγέτη, τα μέλη της ομάδας και το οργανωσιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η ηγετική διαδικασία.

Την ίδια περίοδο, αρκετοί μελετητές (π.χ. Cooper και συνεργάτες, 2005· Sparrowe, 2005) διατύπωσαν επιφυλάξεις σχετικά με τον αρχικό ορισμό της αυθεντικής ηγεσίας από τους Luthans και Avolio. Παρ' όλα αυτά, οι πρώιμες εννοιολογικές προσεγγίσεις συγκλίνουν στην ανάδειξη τεσσάρων βασικών διαστάσεων που συνθέτουν το συγκεκριμένο μοντέλο.

Η πρώτη διάσταση, η ισορροπημένη επεξεργασία, αφορά την αντικειμενική αξιολόγηση των διαθέσιμων πληροφοριών πριν τη λήψη αποφάσεων. Η δεύτερη, η εσωτερικευμένη ηθική αντίληψη, σχετίζεται με την καθοδήγηση της συμπεριφοράς

βάσει εσωτερικών ηθικών αξιών και αρχών αυτορρύθμισης. Η τρίτη διάσταση, η σχεσιακή διαφάνεια, αναφέρεται στην ανοιχτή και ειλικρινή έκφραση του χαρακτήρα, καθώς και στην κατάλληλη κοινοποίηση πληροφοριών και συναισθημάτων. Τέλος, η αυτογνωσία αφορά την επίγνωση των προσωπικών δυνατοτήτων και αδυναμιών, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει το περιβάλλον του.

Τα τέσσερα αυτά συστατικά της αυθεντικής ηγεσίας έχουν περαιτέρω οριστεί λειτουργικά από τους Walumbwa και συνεργάτες (2008). Οι ερευνητές μελέτησαν δείγμα ηγετών τόσο από τις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και από άλλες χώρες με στόχο την εξέταση της δομικής εγκυρότητας μιας νέας κλίμακας μέτρησης της αυθεντικής ηγεσίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι τέσσερις διαστάσεις μπορούν να αποτυπωθούν μέσω ανεξάρτητων κλιμάκων με υψηλή αξιοπιστία, ενώ ταυτόχρονα συνδυάζονται σε έναν ανώτερης τάξης παράγοντα, την αυθεντική ηγεσία. Ο παράγοντας αυτός διακρίνεται σαφώς από συναφείς έννοιες, όπως η μετασχηματιστική ηγεσία (Avolio, 1999) και η ηθική ηγεσία (Brown και συνεργάτες, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΙΣΧΥΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΚΗΝΗ

3.1 Πολιτική και Στρατηγική Ισχύς

Η στρατηγική ισχύς αποτελεί έναν πολυδιάστατο μηχανισμό, μέσα από τον οποίο τα κράτη και οι ηγέτες τους επιδιώκουν να διασφαλίσουν την επιβίωση, την ασφάλεια και την προώθηση των εθνικών συμφερόντων σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον (Morgenthau, 1948· Waltz, 1979). Οι πυλώνες που καθορίζουν την ισχύ, περιλαμβάνουν την πολιτική, τη διπλωματία, τη στρατιωτική δύναμη και την οικονομική επιρροή, παράγοντες οι οποίοι αλληλοεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται (Nye Jr., 2011).

Πιο συγκεκριμένα, η διπλωματική δράση περιλαμβάνει τη σύμπτυξη συμμαχιών και τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων που αποσκοπούν στη διαμόρφωση ευνοϊκών συνθηκών για το κράτος, καθώς και τη διαχείριση συγκρουόμενων συμφερόντων μέσω ειρηνικών μέσων (Kissinger, 1994).

Η στρατιωτική ισχύς, από την άλλη πλευρά, λειτουργεί τόσο αποτρεπτικά, όσο και σύμφωνα με τον αντικειμενικό σκοπό για τον οποίον προορίζεται αποθαρρύνοντας την απειλή χωρίς την ανάγκη ενεργής χρήσης ένοπλης δύναμης, στην πρώτη περίπτωση, είτε και με την ωμή προσφυγή σε αυτήν, στη δεύτερη (Morgan, 2012).

Τέλος, η οικονομική ισχύς εκφράζεται μέσα από την χρήση των οικονομικών πόρων ως εργαλείου για την άσκηση επιρροής, την επίτευξη ευνοϊκών ή ανάσχεση αντιπάλων συνεργασιών, την χάλκευση εξαρτήσεων, παράγοντες οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την φαινομενικά εθελούσια συμπεριφορά άλλων κρατών (Keohane & Nye Jr., 1977).

Η ανάλυση της στρατηγικής δύο σημαντικών ηγετών, όπως ο Βλαντιμίρ Πούτιν και ο Μπαράκ Ομπάμα, αποκαλύπτει τις διαφορές που προκύπτουν από το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται. Ο Πούτιν, ως ηγέτης ενός αυταρχικού καθεστώτος, υιοθετεί μια πιο συγκεντρωτική και συχνά κατασταλτική προσέγγιση στην άσκηση της ισχύος, ενώ ο Ομπάμα, ως εκπρόσωπος φιλελεύθερου δημοκρατικού συστήματος, βασίσθηκε περισσότερο στη διπλωματία, τη συνεργασία

και τη νομιμοποίηση μέσω διεθνών θεσμών (Nye Jr., 2011). Αυτές οι διαφορές αντικατοπτρίζουν όχι μόνο τις στρατηγικές επιλογές άσκησης ισχύος, αλλά και τη βαθύτερη φιλοσοφία που καθοδηγεί τις ηγεσίες τους.

3.2 Ρητορική και Πολιτική Επικοινωνία ως Μέσα Άσκησης Ισχύος

Η ρητορική αποτελεί θεμελιώδες εργαλείο στα χέρια κάθε πολιτικού ηγέτη, καθώς μέσω αυτής ο ηγέτης μπορεί να εκφράσει τις ιδέες, τις αξίες και το όραμά του, με τρόπο που να εμπνέει, να πείθει και να κινητοποιεί το κοινό του (Aristotle, Ρητορική).

Η ρητορική δεν αποτελεί απλώς μια τεχνική ομιλίας· είναι μια διαδικασία διαμόρφωσης πραγματικότητας και εξουσίας. Μέσω της ρητορικής, ο ηγέτης μπορεί να επηρεάσει την αντίληψη των πολιτών για τα πολιτικά μηνύματα και να καταστήσει τα στρατηγικά του σχέδια ελκυστικά και αποδεκτά (Nye Jr., 2004).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ρητορική συνδέεται άμεσα με την άσκηση ήπιας ισχύος (soft power), καθώς συμβάλλει στη διαμόρφωση προτιμήσεων μέσω πειθούς και όχι εξαναγκασμού (Nye Jr., 2004).

Η πολιτική επικοινωνία λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός διάχυσης πολιτικών μηνυμάτων σε ευρεία κοινωνική κλίμακα. Με την εξέλιξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των ψηφιακών τεχνολογιών, η πολιτική επικοινωνία έχει μετατραπεί σε βασικό παράγοντα άσκησης επιρροής (McNair, 2017). Οι ηγέτες επικοινωνούν άμεσα με το κοινό τους, ελέγχοντας το πλαίσιο της δημόσιας συζήτησης και διαμορφώνοντας την εικόνα τους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η χρήση της ρητορικής και της πολιτικής επικοινωνίας στην άσκηση της ισχύος έχει πολλαπλές διαστάσεις:

1. Διαμόρφωση νοήματος και προοπτικής: Ο ηγέτης μέσω της ρητορικής δημιουργεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο ερμηνεύονται τα γεγονότα και οι προκλήσεις. Με την ανάδειξη συγκεκριμένων αξιών και ιδανικών, μετατρέπει την πολιτική σε προσωπική υπόθεση για τους πολίτες, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τη συνοχή και την αφοσίωση (Erving Goffman).
2. Πειθώς και κινητοποίηση: Η πειστική ρητορική και η στρατηγική επικοινωνία είναι καθοριστικές για την κινητοποίηση των πολιτών, την ενίσχυση του ηθικού και τη δημιουργία συλλογικής δράσης. Οι λέξεις και τα σύμβολα

μπορούν να εμπνεύσουν ενότητα ή να προκαλέσουν ρήξη, να ενθαρρύνουν ή να αποθαρρύνουν, να γεννήσουν ελπίδα και αποφασιστικότητα ή να οδηγήσουν σε αδράνεια και παθητικότητα.

3. Εδραίωση της εξουσίας: Μέσω της επικοινωνίας, ο ηγέτης δημιουργεί και προβάλλει την εικόνα του ως αξιόπιστου και ικανού προσώπου, γεγονός που ενισχύει την εξουσία και τη νομιμοποίησή του. Παράλληλα, μπορεί να μειώσει την επιρροή των αντιπάλων του, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη και τα μέσα ενημέρωσης (Max Weber).
4. Διαχείριση κρίσεων: Σε περιόδους κρίσης, η αποτελεσματική ρητορική και επικοινωνία μπορεί να μειώσει την αβεβαιότητα και τον πανικό, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών και τη σταθερότητα της κεντρικής εξουσίας / ή διακυβέρνησης (William Benoit – crisis communication theory).

Παραδείγματα όπως οι ρητορικές ικανότητες του Ομπάμα, που έδιναν έμφαση στην ελπίδα και την ενότητα, σε αντιδιαστολή με την πιο διευθυντική επικοινωνία του Πούτιν, δείχνουν πώς οι διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές και πολιτικές δομές, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτική επικοινωνία, πέρα από το ρητό μήνυμα, διαμορφώνει υποσυνείδητα πλαίσια αντίληψης, ενεργοποιώντας συναισθηματικές αντιδράσεις, ψυχολογικές ανάγκες και μηχανισμούς ταύτισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 Ποιοτική Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η παρούσα διπλωματική εργασία υιοθετεί ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, εστιάζοντας στην ερμηνευτική ανάλυση των νοημάτων, των στρατηγικών επιλογών και των μηχανισμών επιρροής στη διεθνή πολιτική. Η επιλογή αυτή εδράζεται στην παραδοχή ότι τα φαινόμενα ηγεσίας και στρατηγικής ισχύος δεν αποτελούν απλώς αντικειμενικές και μετρήσιμες μεταβλητές, αλλά κοινωνικά και πολιτικά συγκροτημένες διαδικασίες, οι οποίες διαμορφώνονται μέσα από νοήματα, αντιλήψεις, θεσμικές δομές και ιστορικά συμφραζόμενα.

Η Μετασχηματιστική Ηγεσία, όπως αναπτύχθηκε θεωρητικά από τους Bernard Bass και Bruce Avolio, αφορά την ικανότητα του ηγέτη να επηρεάζει αξίες, αντιλήψεις και συλλογικά οράματα. Αντίστοιχα, η έννοια της στρατηγικής ισχύος, όπως προσεγγίζεται στη θεωρία διεθνών σχέσεων (π.χ. μέσω της διάκρισης σκληρής, ήπιας και έξυπνης ισχύος), δεν περιορίζεται σε υλικούς πόρους, αλλά περιλαμβάνει θεσμικούς, συμβολικούς και ιδεολογικούς παράγοντες. Επομένως, η διερεύνηση της μεταξύ τους σχέσης απαιτεί αναλυτικό εργαλείο ικανό να συλλάβει τόσο τις υλικές όσο και τις άυλες διαστάσεις της πολιτικής δράσης.

Η ποιοτική μεθοδολογία επιλέγεται διότι επιτρέπει:

- την εις βάθος ανάλυση πολιτικών λόγων και στρατηγικών επιλογών,
- την κατανόηση των υποκείμενων λογικών λήψης αποφάσεων,
- τη σύνδεση ηγετικής ρητορικής και πρακτικής άσκησης ισχύος,
- την ερμηνεία της πολιτικής συμπεριφοράς εντός του θεσμικού και γεωπολιτικού της πλαισίου.

Σε αντίθεση με ποσοτικές προσεγγίσεις, οι οποίες επιδιώκουν αιτιοκρατική επαλήθευση υποθέσεων και στατιστική γενίκευση, η παρούσα έρευνα στοχεύει στη θεωρητική εμβάθυνση και στη μηχανιστική κατανόηση (mechanism-based explanation) του τρόπου με τον οποίο τα χαρακτηριστικά μετασχηματιστικής ηγεσίας μεταφράζονται σε στρατηγικές επιλογές ισχύος. Η έμφαση δεν δίνεται στη μέτρηση της ηγετικής αποτελεσματικότητας, αλλά στην ερμηνεία των διαδικασιών μέσω των

οποίων η ηγετική συμπεριφορά διαμεσολαβεί μεταξύ εθνικών πόρων και διεθνούς επιρροής.

Η έρευνα, συνεπώς, δεν επιδιώκει καθολική γενίκευση, αλλά αναλυτική γενίκευση (analytical generalization), δηλαδή τη συμβολή στη θεωρητική κατανόηση της σχέσης ηγεσίας και ισχύος μέσα από συγκεκριμένες εμπειρικές περιπτώσεις. Μέσω της ερμηνευτικής ανάλυσης επιδιώκεται η ανάδειξη προτύπων, διαφοροποιήσεων και μηχανισμών που μπορούν να εμπλουτίσουν τη σχετική βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων και της Πολιτικής Ηγεσίας.

4.2 Ερευνητικός Σχεδιασμός: Συγκριτική Μελέτη Περίπτωσης

Η παρούσα εργασία υιοθετεί συγκριτικό σχεδιασμό μελέτης περίπτωσης (Comparative case study), εστιάζοντας σε δύο πολιτικές ηγεσίες:

- του Βλαντιμίρ Πούτιν
- του Μπαράκ Ομπάμα

Η μελέτη περίπτωσης επιλέγεται ως κατάλληλη μεθοδολογική στρατηγική όταν το ερευνητικό ερώτημα αφορά το «πώς» και το «γιατί» συγκεκριμένα πολιτικά φαινόμενα εκδηλώνονται σε πραγματικό πλαίσιο. Στην παρούσα έρευνα, το ζητούμενο είναι να διερευνηθεί πώς τα χαρακτηριστικά της Μετασχηματιστικής Ηγεσίας συνδέονται με την άσκηση στρατηγικής ισχύος.

Η επιλογή των δύο συγκεκριμένων περιπτώσεων δεν είναι τυχαία, αλλά βασίζεται σε σαφή κριτήρια:

1. Δομική και γεωπολιτική σημασία των κρατών: Η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν κεντρικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος.
2. Διαφορετικό θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο: Προεδρικό δημοκρατικό σύστημα έναντι ημι-προεδρικού/συγκεντρωτικού μοντέλου διακυβέρνησης.
3. Διαφορετικές στρατηγικές κουλτούρες: Διαφοροποιημένες αντιλήψεις περί ισχύος, διεθνούς τάξης και ρόλου του κράτους.
4. Ιστορική συγκυρία: Και οι δύο ηγεσίες διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο σε κρίσιμες φάσεις της διεθνούς πολιτικής (αναδιάταξη ισορροπιών ισχύος, περιφερειακές κρίσεις, μετασχηματισμός πολυμέρειας).

Η συγκριτική λογική της έρευνας επιδιώκει:

- την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών στα χαρακτηριστικά μετασχηματιστικής ηγεσίας,
- τη συστηματική αντιπαραβολή των στρατηγικών επιλογών ισχύος (σκληρή, ήπια, έξυπνη),
- την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το ηγετικό στυλ διαμεσολαβεί μεταξύ εθνικών πόρων και διεθνούς επιρροής.

Η σύγκριση πραγματοποιείται με εφαρμογή των ίδιων θεωρητικών κριτηρίων και αναλυτικών αξόνων και στις δύο περιπτώσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί μεθοδολογική συνέπεια και αναλυτική συμμετρία. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η απλή περιγραφική παράθεση και επιτυγχάνεται συστηματική συγκριτική ανάλυση.

4.3 Πηγές και συλλογή δεδομένων

Η έρευνα βασίζεται αποκλειστικά σε δευτερογενείς πηγές. Συγκεκριμένα αξιοποιήθηκαν:

- επιστημονικά άρθρα και ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις,
- βιβλία πολιτικής επιστήμης και διεθνών σχέσεων,
- δημόσιες ομιλίες και επίσημες δηλώσεις των ηγετών,
- στρατηγικά δόγματα και επίσημα κρατικά έγγραφα,
- αναλύσεις διεθνών οργανισμών και δεξαμενών σκέψης.

4.4 Μέθοδος Ανάλυσης Δεδομένων, Εγκυρότητα και Περιορισμοί

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με συνδυασμό θεματικής ανάλυσης (thematic analysis), ποιοτικής ανάλυσης λόγου και συγκριτικής αναλυτικής σύνθεσης. Η θεματική ανάλυση επέτρεψε τον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων προτύπων και βασικών εννοιολογικών αξόνων στις δημόσιες τοποθετήσεις, στρατηγικές επιλογές και πολιτικές πρακτικές των ηγετών. Παράλληλα, η ποιοτική ανάλυση λόγου αξιοποιήθηκε για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η ηγετική ρητορική συγκροτεί νοήματα σχετικά με την εθνική ταυτότητα, τη διεθνή θέση του κράτους και την άσκηση ισχύος.

Η συγκριτική αναλυτική σύνθεση βασίστηκε στην εφαρμογή των ίδιων θεωρητικών κριτηρίων και στις δύο περιπτώσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί μεθοδολογική συνέπεια και αναλυτική συμμετρία.

Ως θεωρητικό πλαίσιο υιοθετήθηκε το μοντέλο της Αυταρχικής ηγεσίας και της Μετασχηματιστικής Ηγεσίας των Bernard Bass και Bruce Avolio, το οποίο περιλαμβάνει τέσσερις βασικές διαστάσεις: χαρισματική επιρροή, εμπνευσμένο όραμα, πνευματική διέγερση και εξατομικευμένη μέριμνα. Οι διαστάσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν ως αναλυτικοί άξονες για την αξιολόγηση της ηγετικής συμπεριφοράς στο πολιτικό και διεθνές επίπεδο.

Παράλληλα, η έννοια της στρατηγικής ισχύος εξετάστηκε βάσει της τυπολογίας σκληρής, ήπιας και έξυπνης ισχύος, όπως διατυπώνεται στη σχετική βιβλιογραφία διεθνών σχέσεων και ιδίως στο έργο του Joseph Nye. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στον τρόπο με τον οποίο οι μορφές αυτές ισχύος ενεργοποιούνται, συνδυάζονται ή ιεραρχούνται στο πλαίσιο της ηγετικής στρατηγικής.

Η εγκυρότητα της έρευνας διασφαλίζεται μέσω της θεωρητικής θεμελίωσης σε καθιερωμένα μοντέλα ηγεσίας και ισχύος, καθώς και μέσω της χρήσης πολλαπλών και ετερογενών πηγών που επιτρέπουν τη διασταύρωση και ερμηνευτική επαλήθευση των ευρημάτων. Επιπλέον, η συστηματική εφαρμογή των ίδιων αναλυτικών κριτηρίων και στις δύο περιπτώσεις ενισχύει την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΔΥΟ ΗΓΕΤΕΣ

Η κατανόηση του ηγετικού προφίλ ενός πολιτικού προσώπου απαιτεί την ανάλυση του βιογραφικού του, του πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο αναδείχθηκε, καθώς και των ιδεολογικών του πεποιθήσεων (Greenstein, 2004). Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται συνοπτικά τα διακριτά χαρακτηριστικά δύο emblematicών προσωπικοτήτων και οξυδερκών ηγετών του 21ου αιώνα: του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα. Μέσα από την ανάλυση των πολιτικών τους σταδιοδρομιών και των βασικών χαρακτηριστικών των πολιτικών τους πεποιθήσεων, επιχειρείται να τεθεί το πλαίσιο για τη βαθύτερη κατανόηση της ηγετικής τους συμπεριφοράς.

5.1 Βιογραφικό και Πολιτικό Πλαίσιο του Βλαντιμίρ Πούτιν

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν, χαρακτηρισθείς και ως «ο άνθρωπος δίχως πρόσωπο», αποτελεί μία από τις πλέον επιδραστικές πολιτικές φυσιογνωμίες του 21ου αιώνα, έχοντας διαμορφώσει σε βάθος το πολιτικό σύστημα της Ρωσίας μέσω συνδυασμού στρατηγικών ελιγμών, στρατιωτικών παρεμβάσεων έναντι γειτονικών χωρών και πολιτικών επιλογών που έχουν προκαλέσει διεθνή αντιπαράθεση και έντονες συζητήσεις (Sakwa, 2017· Stent, 2019). Ο ευφυής Ρώσος πολιτικός και πρώην αξιωματούχος των υπηρεσιών πληροφοριών, ο οποίος έχει διατελέσει Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας (1999-2008 και 2012 έως σήμερα), καθώς και Πρωθυπουργός της χώρας (1999 και 2008-2012) γεννήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1952 στο Λένινγκραντ, της τότε Ε.Σ.Σ.Δ. –σημερινή Αγία Πετρούπολη. Γεννήθηκε 7 χρόνια μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οκτώ χρόνια, μετά την λήξη της πολιορκίας του Λένινγκραντ, κατά την οποία σκοτώθηκε ο μεγαλύτερος αδερφός του.

Στην αυτοβιογραφία του αναφέρει πως ως παιδί έπρεπε να πολεμάει τους αρουραίους στη σκάλα του σπιτιού του. Έγραψε: *«Μια φορά εντόπισα έναν τεράστιο αρουραίο και τον καταδίωξα στον διάδρομο μέχρι που τον έριξα σε μια γωνία. Ξαφνικά ξεσπάθωσε και πετάχτηκε πάνω μου.»* (Putin, V., 2000).

Έχει συχνά αναφερθεί δίχως συστολή στις ταπεινές του ρίζες, δηλώνοντας χαρακτηριστικά: *«Προέρχομαι από μια συνηθισμένη οικογένεια, και έτσι έζησα για πολύ καιρό, σχεδόν όλη μου τη ζωή. Έζησα ως ένας μέσος, κανονικός άνθρωπος και*

πάντα διατηρούσα αυτή τη σύνδεση». Ω, τι εύγλωττη δήλωση! Με λίγα λόγια: «Είμαι ένας από εσάς. Ένας άνθρωπος του λαού, σε συνεχή επαφή με τις λαϊκές τάξεις. Μπορείτε να με εμπιστεύεστε απόλυτα. Δεν θα σας προδώσω ποτέ. Η μακρόχρονη θητεία μου στα υψηλότερα κλιμάκια της εξουσίας, δεν μπορεί να με αλλάξει» (Putin, V., 2000).

Σπούδασε νομικά στο Κρατικό Πανεπιστήμιο του Λένινγκραντ, όπου καθηγητής και μέντοράς του υπήρξε ο Anatoly Sobchak, ένας από τους πρωταγωνιστές των πολιτικών μεταρρυθμίσεων κατά την περίοδο της «περεστρόικα» (Gessen, 2012· Hill & Gaddy, 2015). Μετά την αποφοίτησή του, υπηρέτησε για περίπου 15 χρόνια ως αξιωματικός εξωτερικής κατασκοπείας στην Επιτροπή Κρατικής Ασφάλειας (KGB), με σημαντικό μέρος της θητείας του -έξι έτη- στη Δρέσδη της Ανατολικής Γερμανίας (Kremlin biography· Short, 2022).

Το 1990 αποστρατεύτηκε από την KGB με τον βαθμό του αντισυνταγματάρχη και επέστρεψε στη Ρωσία, όπου ανέλαβε καθήκοντα αναπληρωτή πρύτανη στο Κρατικό Πανεπιστήμιο του Λένινγκραντ, με αντικείμενο την εξωτερική εκπροσώπηση και τις διεθνείς σχέσεις του ιδρύματος (Hill & Gaddy, 2015). Πολύ σύντομα εντάχθηκε στην ομάδα του Anatoly Sobchak, ο οποίος είχε στο μεταξύ αναδειχθεί ως ο πρώτος δημοκρατικά εκλεγμένος δήμαρχος της Αγίας Πετρούπολης (Gessen, 2012). Ο Πούτιν κέρδισε γρήγορα την εμπιστοσύνη του και διακρίθηκε για την αποτελεσματικότητά του στην υλοποίηση διοικητικών και πολιτικών αποφάσεων (Short, 2022). Μέχρι το 1994 είχε ήδη αναλάβει τη θέση του πρώτου αναπληρωτή δημάρχου της πόλης (Hill & Gaddy, 2015).

Το 1996 ο Πούτιν μετακόμισε στη Μόσχα, όπου ενετάχθη στο προεδρικό επιτελείο ως αναπληρωτής του Πάβελ Μποροντίν, ο οποίος τότε κατείχε τη θέση του γενικού διαχειριστή του Κρεμλίνου (Kremlin biography· Gessen, 2012). Εκεί, ανέπτυξε στενή σχέση με έναν ακόμη επιφανή πολιτικό από την Αγία Πετρούπολη τον Ανατόλι Τσουμπάις, γεγονός που συνέβαλε στην περαιτέρω ανέλιξή του σε υψηλόβαθμες διοικητικές θέσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης (Hill & Gaddy, 2015).

Τον Ιούλιο του 1998, ο Πούτιν διορίστηκε από τον πρόεδρο Μπόρις Γιέλτσιν διευθυντής της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας (FSB), της διαδόχου υπηρεσίας της KGB για τις εσωτερικές υποθέσεις (Short, 2022). Λίγο αργότερα, ο

πρόεδρος του ανέθεσε τη θέση του γραμματέα του Συμβουλίου Ασφαλείας, ενός θεσμικού οργάνου με ιδιαίτερη βαρύτητα στη χάραξη της εθνικής στρατηγικής. Καθώς ο Γιέλτσιν αναζητούσε διάδοχο για να διασφαλίσει τη συνέχεια της εξουσίας του, το 1999 επέλεξε τον Πούτιν για το αξίωμα του πρωθυπουργού της Ρωσικής Ομοσπονδίας (Short, 2022· Hill & Gaddy, 2015).

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν εξελέγη Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας στις 26 Μαρτίου 2000, ενώ επανεξελέγη για δεύτερη συνεχόμενη θητεία στις 14 Μαρτίου 2004. Μετά την ολοκλήρωση των δύο προεδρικών θητειών του -όπως όριζε το ρωσικό Σύνταγμα-, στις 8 Μαΐου 2008 διορίστηκε Πρωθυπουργός της Ρωσικής Ομοσπονδίας με προεδρικό διάταγμα (Central Election Commission of the Russian Federation – επίσημα εκλογικά αποτελέσματα 2000, 2004).

Κατά την ομιλία της ορκωμοσίας του, ο Πούτιν διατύπωσε το όραμά του για τη χώρα, δηλώνοντας χαρακτηριστικά: *«Έχουμε κοινούς στόχους – θέλουμε η Ρωσία μας να είναι μια ελεύθερη, ευημερούσα, ακμαία, ισχυρή και πολιτισμένη χώρα, μια χώρα για την οποία οι πολίτες της θα νιώθουν περήφανοι και η οποία θα χαίρει διεθνούς σεβασμού»*. Παράλληλα, δεσμεύτηκε ότι θα πορευθεί με μοναδικό γνώμονα το συμφέρον του κράτους. Όπως δήλωσε: *«Ίσως να μην καταφέρουμε να αποφύγουμε τα λάθη, αλλά αυτό που μπορώ να υποσχεθώ –και το υπόσχομαι– είναι ότι θα εργαστώ με ειλικρίνεια και διαφάνεια»*. Η ομιλία αυτή αποτέλεσε το θεμέλιο του πολιτικού αφηγήματος του Πούτιν, ως ηγέτη που θέτει την κρατική ισχύ, την εθνική ενότητα και τη διεθνή αναγνώριση της Ρωσίας στο επίκεντρο της διακυβέρνησής του.

Τον Νοέμβριο του 2011, ενόσω διατηρούσε το πρωθυπουργικό αξίωμα, ο Βλαντίμιρ Πούτιν προτάθηκε επίσημα ως υποψήφιος για την Προεδρία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, μετά από αλλαγή του Συντάγματος που καταργούσε την σχετική απαγορευτική ρύθμιση για την επανεκλογή του. Εξελέγη Πρόεδρος της Ρωσίας στις 4 Μαρτίου 2012, επιστρέφοντας στο ανώτατο αξίωμα της χώρας μετά από μία τετραετή θητεία ως Πρωθυπουργός (2008-2012). Η επιστροφή του στην προεδρία σηματοδότησε την απαρχή μιας νέας πολιτικής περιόδου, η οποία χαρακτηρίζεται από ακόμη μεγαλύτερη συγκέντρωση εξουσίας στο πρόσωπό του, εσωτερική πολιτική σταθερότητα, αλλά και αυξανόμενες διεθνείς εντάσεις (Kremlin, Central Election Commission of the Russian Federation).

Κατά την προεκλογική του εκστρατεία, ο Πούτιν παρουσίασε τον εαυτό του ως εγγυητή της εθνικής ασφάλειας και της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ επικέντρωσε τη ρητορική του στην αποκατάσταση της ισχύος του ρωσικού κράτους, τόσο στην εσωτερική, όσο και στη διεθνή σκηνή (Gessen, 2012· Short, 2022).

Το Μάρτιο του 2014, μετά από θετικό αποτέλεσμα δημοψηφίσματος στην Κριμαία, που ακολούθησε την υπό συγκεχυμένες, ύποπτες και αμφιλεγόμενες συνθήκες απόσχιση της περιοχής από την Ουκρανία, ο Βλαντίμιρ Πούτιν υπέγραψε τη συμφωνία για την ένταξη της περιοχής στη Ρωσική Ομοσπονδία (Annexation of Crimea by the Russian Federation· Kremlin). Κατά την ομιλία του, υπογράμμισε τον ιστορικό και συναισθηματικό δεσμό της Ρωσίας με την Κριμαία, δηλώνοντας: «Στις καρδιές και στις συνειδήσεις των ανθρώπων, η Κριμαία ήταν ανέκαθεν αναπόσπαστο μέρος της Ρωσίας. Αυτή η ακλόνητη πεποίθηση βασίζεται στην αλήθεια και στη δικαιοσύνη και έχει μεταδοθεί από γενιά σε γενιά, μέσα στον χρόνο, ανεξαρτήτως συνθηκών, παρά τις δραματικές αλλαγές που γνώρισε η χώρα μας κατά τη διάρκεια ολόκληρου του 20ού αιώνα».

Μετά τις προεδρικές εκλογές της 18ης Μαρτίου 2018, ο Βλαντίμιρ Πούτιν επανεξελέγη Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας και ορκίστηκε επίσημα στο αξίωμα στις 7 Μαΐου 2018, στο Μεγάλο Παλάτι του Κρεμλίνου (Central Election Commission of the Russian Federation· Kremlin).

Στην ομιλία της ορκωμοσίας του, δήλωσε χαρακτηριστικά:

«Πιστεύω πως είναι καθήκον μου και το νόημα ολόκληρης της ζωής μου να κάνω τα πάντα για τη Ρωσία, για το παρόν και το μέλλον της· να διασφαλίσω ότι θα είναι ειρηνική και ευημερούσα, να διατηρήσω και να διαιωνίσω τον μεγάλο λαό μας και να φέρω ευημερία σε κάθε ρωσικό νοικοκυριό. Σας διαβεβαιώνω πως, όπως και πριν, θα αφιερώσω τη ζωή και το έργο μου στην υπηρεσία του λαού και της Πατρίδας μας» (Kremlin, 2018).

Στις προεδρικές εκλογές που διεξήχθησαν από τις 15 έως τις 17 Μαρτίου 2024, ο Βλαντίμιρ Πούτιν επανεξελέγη Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας (Central Election Commission of the Russian Federation, 2024).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι η διαδρομή του Βλαντίμιρ Πούτιν, από τις υπηρεσίες πληροφοριών έως την επανειλημμένη εκλογή του στην προεδρία,

αποκρυσταλλώνει μια πορεία σταθερής εδραίωσης της εξουσίας του, με σημαντική επιρροή, όχι μόνο στο εσωτερικό της Ρωσίας, αλλά και στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η μακροχρόνια παραμονή του στην κορυφή της ρωσικής πολιτικής αναδεικνύει τον Πούτιν ως μία από τις πιο εμβληματικές και αμφιλεγόμενες προσωπικότητες του 21ου αιώνα.

5.2 Βιογραφικό και Πολιτικό Πλαίσιο του Μπαράκ Ομπάμα

Ο Μπαράκ Χουσεΐν Ομπάμα, ο πρώτος Αφροαμερικανός Πρόεδρος των ΗΠΑ, του οποίου η βιογραφία συνδέεται στενά με την πολιτική, έμελλε να σπάσει πολλές παραδοσιακές συμβάσεις και να καταστεί μια θρυλική προσωπικότητα κατά τη διάρκεια της ζωής και της προεδρικής του θητείας (Obama, 2004 & Remnick, 2010).

Γεννήθηκε στις 4 Αυγούστου 1961 στη Χονολουλού της Χαβάης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Barack Obama – επίσημο βιογραφικό Λευκού Οίκου, Obama Presidential Library). Οι γονείς του γνωρίστηκαν στο Πανεπιστήμιο της Χαβάης, όπου σπούδαζαν και οι δύο (Obama, 1995). Ο πατέρας του Μπαράκ Χουσεΐν Ομπάμα ήταν μαύρος από την Κένυα, ο οποίος είχε έρθει στις Ηνωμένες Πολιτείες για να συνεχίσει τις σπουδές του. Η μητέρα του, Στάνλεϊ Άνι Ντανχαμ, ήταν λευκή Αμερικανίδα και σπούδαζε ανθρωπολογία στο ίδιο πανεπιστήμιο (Obama, 2004 & Maraniss, 2012).

Όταν ο Μπαράκ ήταν βρέφος, ο πατέρας του αποχώρησε από την Χαβάη για να συνεχίσει τις σπουδές του στο Χάρβαρντ και αργότερα μετανάστευσε στην Κένυα, όπου εργάστηκε ως οικονομολόγος στην κυβέρνηση. Λόγω των οικονομικών δυσκολιών και της απόστασης, οι γονείς του χώρισαν, ενώ ο Μπαράκ μεγάλωσε κυρίως με τη μητέρα του (Obama, 2004 & Maraniss, 2012).

Όταν η οικογένεια ζούσε στην Τζακάρτα της Ινδονησίας, ο Μπαράκ Ομπάμα παρακολούθησε το γυμνάσιο εκεί, φτάνοντας μέχρι την τέταρτη τάξη. Στη συνέχεια επέστρεψε στη Χαβάη, όπου έζησε με τους παππούδες του από την πλευρά της μητέρας του (Maraniss, 2012). Στη Χαβάη συνέχισε τις σπουδές του σε ένα ιδιωτικό σχολείο, το περίφημο «Punahou School», γνωστό για τους διακεκριμένους αποφοίτους του, ανάμεσά τους διάσημους ηθοποιούς και αθλητές. Ο Ομπάμα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς αποφοίτους του (Punahou School official records· Obama Presidential Biography).

Μετά την αποφοίτησή του από το σχολείο το 1979, ο μελλοντικός πρόεδρος μετακόμισε στο Λος Άντζελες, όπου ξεκίνησε τις σπουδές του στο Occidental College. Ωστόσο, η παραμονή του εκεί ήταν σύντομη, καθώς μετακόμισε στη Νέα Υόρκη, τη μεγαλύτερη μητρόπολη των ΗΠΑ, όπου αποφάσισε να συνεχίσει τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια (Obama, 2004· Occidental College archives).

Μετά την αποφοίτησή του από το Πανεπιστήμιο Κολούμπια, ο Μπαράκ Ομπάμα μετακόμισε στο Σικάγο, όπου εργάστηκε ως οργανωτής κοινοτήτων σε υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης. Μέσα από αυτή την εμπειρία, συνειδητοποίησε την ανάγκη για πολιτικές και νομοθετικές αλλαγές που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη ζωή των απλών ανθρώπων (Obama, 1995· Remnick, 2010).

Το 1988 αποφάσισε να συνεχίσει τις σπουδές του, εγγραφόμενος στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του, ανέλαβε το ρόλο του εκδότη στην πανεπιστημιακή εφημερίδα, γεγονός που τον έκανε τον πρώτο Αφροαμερικανό που κατείχε αυτή τη θέση. Το 1990, οι «New York Times» ανέφεραν ότι ο Ομπάμα έγινε ο πρώτος μαύρος πρόεδρος του Harvard Law Review, μια θέση που κανένας Αφροαμερικανός δεν είχε καταλάβει στην ιστορία του συλλόγου, που μετρούσε ήδη 104 χρόνια (Harvard Law School records· Obama, 2004).

Μετά την αποφοίτησή του, ο μελλοντικός πολιτικός επέστρεψε στο Σικάγο, όπου συνέχισε την καριέρα του στο νομικό τομέα, εστιάζοντας στην υπεράσπιση θυμάτων διακρίσεων στα δικαστήρια (Maraniss, 2012). Μετά την επιστροφή του στο Σικάγο και την ενασχόλησή του με το νομικό επάγγελμα, ο Μπαράκ Ομπάμα άρχισε να εμπλέκεται ενεργά σε πρωτοβουλίες κοινωνικής προσφοράς, αποκτώντας αναγνώριση για τη δέσμευσή του σε κοινωνικά ζητήματα.

Αυτή η εμπειρία τον οδήγησε σταδιακά στην πολιτική σκηνή, όπου το 1996 εξελέγη στη Γενική Συνέλευση του Ιλινόις, σηματοδοτώντας την αρχή της πολιτικής του καριέρας (Illinois State Archives· Obama, 2004). Μετά την θητεία του στη Βουλή των Αντιπροσώπων του Ιλινόις, όπου εργάστηκε για θέματα υγείας, εκπαίδευσης και δικαιοσύνης, ο Μπαράκ Ομπάμα εκλέχθηκε στη Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών το 2004 (Illinois State Archives· Barack Obama – επίσημο βιογραφικό).

Η εντυπωσιακή του ομιλία στην Εθνική Συνέλευση των Δημοκρατικών το 2004 (Democratic National Convention) του χάρισε ευρεία αναγνώριση σε εθνικό επίπεδο, θέτοντάς τον στο προσκήνιο της αμερικανικής πολιτικής σκηνής. (2004 Democratic National Convention· Remnick, 2010). Αυτή η αναγνώριση άνοιξε τον δρόμο για την υποψηφιότητά του για την Προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών, στην οποία εξελέγη το 2008 ως ο 44ος Πρόεδρος και ο πρώτος Αφροαμερικανός που κατέκτησε αυτό το αξίωμα (Barack Obama – White House Archives· Maraniss, 2012).

Κατά τη διάρκεια της προεδρικής του θητείας, ο Μπαράκ Ομπάμα αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις, όπως η οικονομική κρίση του 2008, την οποία προσπάθησε να αντιμετωπίσει μέσω πολιτικών τόνωσης της οικονομίας και μεταρρυθμίσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Επίσης, υλοποίησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην υγειονομική περίθαλψη (2008 financial crisis· Barack Obama – White House Archives· Bernanke, Gertler & Friedman analyses). Παράλληλα, η προεδρία του χαρακτηρίστηκε από προσπάθειες για τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προώθηση της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Remnick, 2010· Barack Obama – White House Archives).

Στη δεύτερη θητεία του, ο Μπαράκ Ομπάμα συνέχισε να εστιάζει σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης, εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και προστασίας του περιβάλλοντος (Maraniss, 2012). Υποστήριξε την προσπάθεια για την επέκταση των δικαιωμάτων της κοινότητας LGBTQ+ και ενίσχυσε πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, όπως η συμφωνία του Παρισιού (Paris Agreement· Barack Obama – 2015 UN Climate Summit records).

Παράλληλα, συνέχισε να αντιμετωπίζει προκλήσεις στην εξωτερική πολιτική, όπως τη σύγκρουση στη Συρία και την πάλη κατά της τρομοκρατίας (Syrian civil war· War on terror· Barack Obama – White House Archives). Η προεδρία του ολοκληρώθηκε το 2017, αφήνοντας σημαντική κληρονομιά ως ο πρώτος Αφροαμερικανός Πρόεδρος των ΗΠΑ, με έργα που επηρέασαν βαθιά την αμερικανική κοινωνία και πολιτική σκηνή (Barack Obama – White House Archives· Obama, 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΗΓΕΤΩΝ

6.1 Ανάλυση Ηγετικής Συμπεριφοράς

Η κατανόηση της ηγετικής συμπεριφοράς δεν μπορεί να περιοριστεί σε θεωρητικά σχήματα, αλλά απαιτεί την εξέταση συγκεκριμένων γεγονότων μέσα από τα οποία αναδεικνύονται οι πρακτικές εφαρμογές της ηγεσίας. Στο πλαίσιο αυτό, το παρόν κεφάλαιο εξετάζει ενδεικτικές περιπτώσεις από την πολιτική δράση του Βλαντίμιρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα, προκειμένου να αναδειχθούν οι διαφορές στον τρόπο άσκησης εξουσίας, στρατηγικής ισχύος και πολιτικής επικοινωνίας.

6.1.1 Διακριτικά Γνωρίσματα Ηγεσίας του Βλαντίμιρ Πούτιν

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν χαρακτηρίζεται από ένα αυταρχικό και συγκεντρωτικό στυλ ηγεσίας, που στηρίζεται στην ισχύ και τον έλεγχο. Διατηρεί αυστηρό έλεγχο πάνω στην πολιτική αντιπολίτευση και τα μέσα ενημέρωσης, περιορίζοντας τη διαφορετικότητα των απόψεων για να διασφαλίσει την ομοιογένεια και την πειθαρχία στο εσωτερικό πολιτικό σύστημα. Η χρήση της στρατιωτικής ισχύος και των γεωπολιτικών συμμαχιών αποτελεί βασικό εργαλείο στην άσκηση της ηγεσίας του (Hill & Gaddy, 2015· Sakwa, 2020).

6.1.2 Διακριτικά Γνωρίσματα Ηγεσίας του Μπαράκ Ομπάμα

Ο Μπαράκ Ομπάμα εφάρμοσε φιλελεύθερο και συνεργατικό πρότυπο ηγεσίας, που βασίσθηκε στην επικοινωνία, τη διπλωματία και την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προώθησε έναν συλλογικό τρόπο λήψης αποφάσεων, δίνοντας έμφαση στη συνεργασία με άλλους πολιτικούς και διεθνείς ηγέτες. Η ανοιχτή προσέγγιση του στις δημόσιες σχέσεις και η ικανότητά του να εμπνέει το κοινό μέσω της ρητορικής του, αποτέλεσαν σημαντικά στοιχεία της ηγετικής του συμπεριφοράς. Η διαχείριση της πολιτικής αντιπολίτευσης και η σχέση

του με τα μέσα ενημέρωσης βασίσθηκε στη διαφάνεια και τη δημόσια λογοδοσία (Ikenberry, 2011· Remnick, 2010).

6.2 Ανάλυση Στρατηγικής Ισχύος

Όπως τονίσθηκε και νωρίτερα, η στρατηγική ισχύς ενός κράτους περιλαμβάνει όχι μόνο τη στρατιωτική δύναμη, αλλά και το σύνολο των πολιτικών, οικονομικών και διπλωματικών μέσων που χρησιμοποιεί αυτό για να διασφαλίσει και να προωθήσει τα εθνικά του συμφέροντα. Όπως τόνισε ο Ρωμαίος συγγραφέας Φλάβιος Βεγέτιος Ρενάτος στο έργο του *Epitoma rei militaris*, «*Si vis pacem, para bellum*» - «*Αν θέλεις ειρήνη, προετοιμάζε πόλεμο*» (Vegetius, 4ος - 5ος αι. μ.Χ.). Αυτό το ρητό υπογραμμίζει τη σημασία της στρατιωτικής ετοιμότητας και της ισχύος, ως προϋποθέσεων για τη διατήρηση της ειρήνης και την αποτροπή εξωτερικών απειλών.

Στην περίπτωση της Ρωσίας υπό τον Βλαντίμιρ Πούτιν, η στρατηγική ισχύς εκφράζεται μέσα από την ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων, την ενδυνάμωση των γεωπολιτικών συμμαχιών και την ενεργό διπλωματική παρουσία, με στόχο την αναβάθμιση του διεθνούς ρόλου της χώρας και την προστασία των ρωσικών συμφερόντων σε παγκόσμιο επίπεδο (Hill & Gaddy, 2015· Sakwa, 2020).

Αντίστοιχα, στην περίπτωση του Barack Obama, η στρατηγική ισχύς εκδηλώνεται μέσω της συνδυασμένης αξιοποίησης στρατιωτικών, διπλωματικών και οικονομικών εργαλείων, τα οποία προσαρμόζονται στο ιδιαίτερο διεθνές περιβάλλον της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, με έμφαση στην πολυμερή συνεργασία και στη διαχείριση διεθνών κρίσεων (Nye, 2011).

6.2.1 Μέθοδοι και Μέσα Άσκησης Ισχύος από τον Βλαντιμίρ Πούτιν

Η στρατηγική ισχύς του Βλαντιμίρ Πούτιν βασίζεται σε μια ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων, σύμφωνα με την οποία τα κράτη επιδιώκουν την ασφάλεια, την κυριαρχία και την κυρίαρχη επιρροή τους στο διεθνές σύστημα (Mearsheimer, 2001· Sakwa, 2020). Η Ρωσία υπό την ηγεσία του, έχει υιοθετήσει έναν πολυδιάστατο τρόπο άσκησης ισχύος, ο οποίος περιλαμβάνει τα εξής βασικά μέσα:

α) Στρατιωτική ισχύς και γεωπολιτική παρουσία

Η Ρωσία έχει επενδύσει στην ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων και στην ανάπτυξη στρατιωτικών υποδομών. Μέσω στρατιωτικών επεμβάσεων ή παρουσίας (π.χ. Γεωργία, Ναγκόρνο Καραμπάχ, Ουκρανία), επιδιώκεται η διατήρηση επιρροής σε στρατηγικές περιοχές (Hill & Gaddy, 2015· Trenin, 2022). Η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 και η πρόσφατη εισβολή στην Ουκρανία, αποτελούν κομβικά γεγονότα στη σύγχρονη γεωπολιτική και χαρακτηριστικά παραδείγματα άσκησης ισχύος από τον Βλαντιμίρ Πούτιν. Τα γεγονότα εντάσσονται στο πλαίσιο της ουκρανικής κρίσης και της ευρύτερης αντιπαράθεσης μεταξύ Ρωσίας και Δύσης (Sakwa, 2015). Στην πρώτη περίπτωση, η στρατηγική που ακολουθήθηκε περιλάμβανε στρατιωτική παρουσία, ταχεία πολιτική δράση και αξιοποίηση τοπικών πληθυσμών. Η δεύτερη περίπτωση, με τον πολυαίμακτο πόλεμο να μαίνεται ακόμη στα σύνορα της Ευρώπης, περιλαμβάνει ακόμα εντονότερη χρήση hard power εκ μέρους της Ρωσίας, ως βασικού εργαλείου επιβολής και ελέγχου. Οι κινήσεις αυτές εντάσσονται σε μια ευρύτερη ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων, όπου η ασφάλεια και η ισχύς αποτελούν πρωταρχικούς στόχους του κράτους.

β) Ενεργειακοί πόροι ως εργαλείο στρατηγικής

Η Ρωσία αξιοποίησε τις τελευταίες δεκαετίες τη θέση της ως βασικού εξαγωγέα ενέργειας, προκειμένου να ενισχύσει τη διαπραγματευτική της ισχύ, κυρίως έναντι ευρωπαϊκών χωρών. Ήδη δε, μετά τον πόλεμο στην Ουκρανία, τις ευρωπαϊκές κυρώσεις που επακολούθησαν και τη σταδιακή προσπάθεια ενεργειακής απεξάρτησης της Ευρώπης από αυτήν, έστρεψε το ενδιαφέρον της προς τις αγορές της Ινδίας και την Κίνας. Οι ενεργειακοί αγωγοί, καθώς και οι συμβάσεις φυσικού αερίου, λειτουργούν ως μοχλός επιρροής (Sakwa, 2020).

γ) Διπλωματία και διμερείς σχέσεις

Ο Πούτιν έχει αναπτύξει ένα δίκτυο διμερών σχέσεων με χώρες που επιθυμούν πολυπολικότητα στο διεθνές σύστημα. Η Ρωσία επιδιώκει συμμαχίες με αναδυόμενες δυνάμεις (Κίνα, Ινδία, Βραζιλία) και ενίσχυση των θεσμών εκτός δυτικού πλαισίου, όπως η BRICS και ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Allison, 2017).

δ) Πληροφοριακή επιρροή

Η Ρωσία έχει ενισχύσει την παρουσία της στο πεδίο της πληροφόρησης μέσω διεθνών μέσων ενημέρωσης (όπως το RT και το Sputnik). Παράλληλα, χρησιμοποιεί τα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης για την προβολή των αφηγημάτων της και την καλλιέργεια φιλικού προς τη Ρωσία κλίματος σε ξένα κοινά (Pomerantsev, 2015).

ε) Εσωτερική σταθερότητα ως βάση εξωτερικής ισχύος

Η σταθερότητα εντός των συνόρων προβάλλεται ως στοιχείο πολιτικής ισχύος. Η ρητορική επικεντρώνεται στην εθνική κυριαρχία, την παράδοση και την ασφάλεια, με σκοπό τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και τη νομιμοποίηση της εξωτερικής πολιτικής (Gessen, 2012· Hill & Gaddy, 2015).

6.2.2 Μέθοδοι και Μέσα Άσκησης Ισχύος από τον Μπαράκ Ομπάμα

Ο Ομπάμα προώθησε την έννοια της "έξυπνης ισχύος" (Smart power), δηλαδή έναν στρατηγικό συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος (Nye, 2004· Ikenberry, 2011).

α) Διπλωματία και πολυμερής προσέγγιση

Κατά την προεδρία του Ομπάμα, δόθηκε έμφαση στη διπλωματία ως βασικό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής. Επιδιώχθηκε η ενίσχυση της συνεργασίας μέσω διεθνών θεσμών και συμφωνιών, όπως η Συμφωνία για τα Πυρηνικά του Ιράν (JCPOA) και η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (Obama, 2017· Ikenberry, 2011).

β) Επιλεκτική χρήση στρατιωτικής ισχύος

Ο Ομπάμα υιοθέτησε μια πιο περιοριστική προσέγγιση στη στρατιωτική εμπλοκή των ΗΠΑ. Παρόλο που απέσυρε στρατεύματα από περιοχές, όπως π.χ. το Ιράκ, δεν απέφυγε τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων, όπως στη Λιβύη, στη Συρία ή στην περίπτωση της επιχείρησης για την εξόντωση του Οσάμα Μπιν Λάντεν (Woodward, 2011).

γ) Ήπια ισχύς και προβολή αξιών

Η εξωτερική πολιτική του Ομπάμα στηρίχθηκε στην προώθηση δημοκρατικών αξιών, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διαπολιτισμικής κατανόησης. Μέσα όπως η ακαδημαϊκή ανταλλαγή, η πολιτιστική διπλωματία και η δημόσια ρητορική αξιοποιήθηκαν για την ενίσχυση της αμερικανικής επιρροής (Ikenberry, 2011).

δ) Στρατηγικές σχέσεις και ανακατεύθυνση προτεραιοτήτων

Με την πρωτοβουλία "Pivot to Asia", ο Ομπάμα αναπροσάρμοσε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, δίνοντας έμφαση στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού. Παράλληλα, επιδίωξε την επαναπροσέγγιση με χώρες όπως η Κούβα, δείχνοντας ευελιξία στις διπλωματικές τακτικές.

ε) Τεχνολογική ισχύς και κυβερνοστρατηγική

Κατά την περίοδο Ομπάμα, ενισχύθηκε ο ρόλος των ΗΠΑ στον τομέα της τεχνολογικής καινοτομίας και της κυβερνοασφάλειας. Η τεχνολογική υπεροχή προωθήθηκε ως στοιχείο ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στο διεθνές σύστημα (Nye, 2010).

Όπως σημειώθηκε ήδη, παρότι, ο Μπαράκ Ομπάμα προέβαλε ένα πρότυπο διαλλακτικής ηγεσίας, η προεδρία του δεν ήταν απαλλαγμένη από στρατιωτικές επεμβάσεις και συγκρούσεις. Αυτό είναι κρίσιμο να καταγραφεί για να υπάρχει πλήρης και αντικειμενική εικόνα.

Οι ΗΠΑ συμμετείχαν στην επέμβαση στη Λιβύη (2011), πραγματοποίησαν εκτεταμένες αεροπορικές επιδρομές στη Συρία και το Ιράκ κατά του Ισλαμικού Κράτους, ενώ συνέχισαν τη δράση σε Αφγανιστάν και Πακιστάν (UN Security Council Resolution 1973). Επίσης, οι ΗΠΑ ενέχονται στην πορτοκαλί επανάσταση στην Ουκρανία, καθώς και στην αποκαλούμενη Αραβική Άνοιξη σύμφωνα με τεκμηριωμένες αναλύσεις της διεθνούς πολιτικής σκηνής. Οι παραπάνω ενέργειες δείχνουν ότι, παρά την έμφαση στην ήπια ισχύ και τη σχετική ρητορική, η στρατιωτική ισχύς παρέμεινε εργαλείο της αμερικανικής στρατηγικής (Woodward, 2011· Obama, 2017 ·Nye, 2004).

6.3 Ανάλυση Πολιτικής Ταυτότητας

Η πολιτική ταυτότητα κάθε ηγέτη διαμορφώνεται μέσα από τις αξίες, τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις και τις στρατηγικές επιλογές που ακολουθεί κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του. Στην παρούσα ενότητα, εξετάζονται συγκριτικά οι βασικές πολιτικές αξίες και ιδεολογικές προσεγγίσεις του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα. Η ανάλυση αυτή αποσκοπεί στην κατανόηση των βασικών κινήτρων πίσω από τις πολιτικές τους επιλογές, καθώς και των βαθύτερων ιδεολογικών τους βάσεων.

6.3.1 Πολιτική Ταυτότητα του Βλαντιμίρ Πούτιν

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν εκπροσωπεί μια πολιτική προσέγγιση που στηρίζεται στην ενίσχυση της κρατικής κυριαρχίας, της ασφάλειας και της γεωπολιτικής ισχύος της Ρωσίας. Υπό την ηγεσία του, η Ρωσία πέτυχε σταθερότητα μετά από μια περίοδο πολιτικής και οικονομικής αστάθειας και αναταραχής και πολλοί Ρώσοι αισθάνονται υπερήφανοι για την ανανεωμένη εθνική ταυτότητα και τη δύναμη που απέκτησε η χώρα (Hill & Gaddy, 2015· Short, 2022). Πρόκειται για μια προσωπικότητα σκληρή και εξαιρετικά πειθαρχημένη, με φιλοδοξίες να καταστήσει την Ρωσία και πάλι μια μεγάλη και ισχυρή αυτοκρατορία, ελέγχοντας το πολιτικό σύστημά της και αποδυναμώνοντας πολιτικά την αντιπολίτευση (Hill & Gaddy, 2015· Sakwa, 2020).

Προτάσσοντας τη στρατιωτική και γεωπολιτική του ισχύ απέναντι στο NATO και τις Ηνωμένες Πολιτείες και ενισχύοντας τους δεσμούς με την Κίνα, ο Πούτιν διαμόρφωσε ένα νέο πρότυπο ισχύος στη διεθνή σκηνή (Mearsheimer, 2014· Short, 2022). Σήμερα, ο Βλαντιμίρ Πούτιν αποτελεί ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα πρόσωπα της διεθνούς πολιτικής σκηνής, κυρίως λόγω της ευρείας κλίμακας εισβολής στην Ουκρανία και των προθέσεων του να επαναφέρει στον ρωσικό έλεγχο εδάφη που στο παρελθόν αποτελούσαν μέρος της Σοβιετικής Ένωσης. Η Ουκρανία, ως πρώην σοβιετική δημοκρατία, διατηρούσε επί δεκαετίες στενούς πολιτισμικούς και κοινωνικούς δεσμούς με τη Ρωσία στο πλαίσιο της ενιαίας κρατικής δομής της ΕΣΣΔ (United Nations Reports, 2022· Trenin, 2022).

Η στάση του απέναντι στην Ουκρανία και γενικότερα η στρατηγική του στην εξωτερική πολιτική αντανακλούν ένα συνεκτικό σύστημα πολιτικών αξιών και ιδεολογικών αρχών. Οι αξίες του Πούτιν επικεντρώνονται στην αποκατάσταση της εθνικής υπερηφάνειας, τη διατήρηση της εσωτερικής σταθερότητας και την ενίσχυση της κεντρικής κρατικής εξουσίας. Η ιδεολογική του προσέγγιση βασίζεται σε έναν ρεαλιστικό, κρατικοκεντρικό τρόπο σκέψης, όπου η έννοια της κυριαρχίας και της ισχύος, υπερισχύει καταφανώς έναντι των φιλελεύθερων δημοκρατικών αξιών. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει επιτύχει να ανακτήσει σημαντικό μέρος του απολεσθέντος κύρους και της διεθνούς θέσης και ισχύος της Ρωσίας, μέσω μιας «σκληρής» στρατηγικής εξωτερικής πολιτικής, με στόχο την προστασία των ρωσικών συμφερόντων.

Η ηγεσία του Βλαντιμίρ Πούτιν δεν περιορίζεται στη διαχείριση του κράτους, αλλά λειτουργεί ως ψυχολογικό αρχέτυπο που αγγίζει τα βαθύτερα τραύματα της ρωσικής συλλογικής συνείδησης (Hill & Gaddy, 2015· Gessen, 2012). Η δεκαετία του '90 είχε αφήσει ένα υπαρξιακό κενό και ένα αίσθημα ταπείνωσης στο Ρωσικό λαό, και ο Πούτιν προσέφερε όχι απλώς σταθερότητα, αλλά αποκατάσταση αξιοπρέπειας, ενσαρκώνοντας το αρχέτυπο του αυστηρού πατέρα που επιβάλλει τάξη σε έναν χαοτικό κόσμο.

6.3.2 Πολιτική Ταυτότητα του Μπαράκ Ομπάμα

Στον αντίποδα, ο Μπαράκ Ομπάμα στηρίζεται σε ένα σύστημα αξιών που χαρακτηρίζεται από τον φιλελευθερισμό, δηλαδή την προώθηση της ισότητας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της συνεργασίας μεταξύ κρατών και της διπλωματίας ως βασικού μέσου επίλυσης διαφορών (Remnick, 2010· Maraniss, 2012). Η ισότητα μεταξύ των Αμερικανών πολιτών στο εσωτερικό των ΗΠΑ αποτέλεσε κεντρικό άξονα της πολιτικής του, καθώς επιδίωξε την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ενίσχυση των ευκαιριών για όλους, ανεξαρτήτως φυλής, φύλου ή κοινωνικής τάξης. Τα ανθρώπινα δικαιώματα βρέθηκαν στο επίκεντρο των επιλογών του (Obama, 2017· White House Archives, 2009-2017).

Στον διεθνή χώρο, ο Ομπάμα προώθησε την πολυμερή συνεργασία και τη διπλωματία ως μέσα για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας, αποφεύγοντας τη φανερή χρήση βίας και εντάσεων, όπου ήταν δυνατόν (Ikenberry, 2011). Η προσέγγισή του βασίσθηκε στη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και συμμαχίες, όπως ο ΟΗΕ και το NATO, με στόχο τη δημιουργία σταθερότερων και ειρηνικών σχέσεων ανάμεσα στα κράτη.

Ιδεολογικά, έδωσε μεγάλη έμφαση στην κοινωνική δικαιοσύνη, υποστηρίζοντας πολιτικές που κατέτειναν στη μείωση των ανισοτήτων και την ενίσχυση των ευκαιριών για τους οικονομικά ασθενέστερους. Η οικονομική ανάπτυξη δεν αντιμετωπίσθηκε ως αυτοσκοπός, αλλά ως μέσο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, μέσω μεταρρυθμίσεων στο σύστημα υγείας, την εκπαίδευση και την εργασία. Τέλος, η ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και η προώθηση της διαφάνειας και της λογοδοσίας, αποτέλεσαν πυλώνες της πολιτικής του, τόσο σε εθνικό όσο και σε

διεθνές πλαίσιο, καθώς θεωρούσε -όπως, άλλωστε, και όλοι οι ηγέτες των ΗΠΑ- ότι η δημοκρατία είναι η καλύτερη βάση για ειρηνική και δίκαιη διακυβέρνηση.

Παρά την ρητορική έμφαση του Ομπάμα στην δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την διαφάνεια, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ παρέμεινε ενταγμένη στο πλαίσιο της προάσπισης των εθνικών συμφερόντων (Mearsheimer, 2001· Ikenberry, 2011). Όπως συμβαίνει διαχρονικά στις διεθνείς σχέσεις, οι διακηρυγμένες αξίες συνυπάρχουν και ευθυγραμμίζονται με στρατηγικούς υπολογισμούς ισχύος. Έτσι, παρά την επίκληση δημοκρατικών αρχών, οι ΗΠΑ διατήρησαν ή και ενίσχυσαν συμμαχίες με καθεστώτα που ανταποκρίνονται ελάχιστα έως καθόλου σε αυτές τις αξίες, γεγονός που αναδεικνύει την ένταση ανάμεσα στον ιδεαλισμό της ρητορικής και τον ρεαλισμό της γεωπολιτικής πρακτικής.

6.4 Ανάλυση Πολιτικού Λόγου

6.4.1 Πολιτικός Λόγος και Ρητορική Τεχνική του Βλαντιμίρ Πούτιν

Παρακολουθώντας τον Βλαντιμίρ Πούτιν να παραχωρεί συνεντεύξεις ή να πραγματοποιεί δημόσιες δηλώσεις, γίνεται σαφές ότι το πρώτο συναίσθημα που επιχειρείται να διεγερθεί στο ακροατήριο είναι αυτό της αποστασιοποιημένης αυθεντίας του ομιλητή. Ο λόγος μετρημένος, στιβαρός και ψυχρός, στοχεύει να αναδείξει το μήνυμα ενός απολύτως νηφάλιου ηγέτη που έχει τον απόλυτο έλεγχο και δεν παρασύρεται από το συναίσθημα. Δεν προσπαθεί να γίνει χαριτωμένος ή αρεστός. Εκπέμπει δύναμή, σιγουριά και αυτοπεποίθηση. Ο τρόπος που κοιτάζει το κοινό, η ήρεμη αλλά αυστηρή χροιά της φωνής του, και η έλλειψη υπερβολικής εκφραστικότητας δημιουργούν μια αίσθηση απόστασης, αποφασιστικότητας, αλλά και δύναμης. Η ρητορική του βασίζεται σε έννοιες όπως η τάξη, η κυριαρχία και η ιστορική συνέχεια. Ο ακροατής συχνά αισθάνεται ότι τον καθοδηγεί ένας τεχνοκράτης ηγέτης, ο οποίος γνωρίζει τους συσχετισμούς ισχύος και μιλά μετά λόγου γνώσεως.

Η συναισθηματική του επίδραση δεν βασίζεται στη συγκίνηση ή στην ελπίδα, αλλά στην ασφάλεια, στην εμπιστοσύνη, στο μήνυμα ότι "κάποιος κρατάει το τιμόνι σταθερά". Σε στιγμές κρίσης, αυτό το ύφος μπορεί να λειτουργήσει καθησυχαστικά για ένα κοινό που αναζητά σταθερότητα και ασφάλεια. Ένας ηγέτης που λειτουργεί

ως πυξίδα. Που δεν χάνει τον προσανατολισμό του σε περιόδους αβεβαιότητας και αστάθειας, όταν όλα γύρω μοιάζουν ρευστά και απειλητικά.

Ο Πούτιν επικαλέστηκε ιστορικά και πολιτισμικά επιχειρήματα, προβάλλοντας την ανάγκη προστασίας των ρωσόφωνων πληθυσμών και την ιστορική σύνδεση της περιοχής με τη Ρωσία (Allison, 2014) και λόγους ουσιώδους ασφαλείας της Ρωσικής Δημοκρατίας. Η στρατηγική αυτή συνέβαλε στην ενίσχυση της εσωτερικής νομιμοποίησης των αποφάσεών του και αύξησε το κύρος και την δημοτικότητά του ως ηγέτη.

Συνολικά, τα ανωτέρω παραδείγματα αναδεικνύουν ένα μοντέλο ηγεσίας που χαρακτηρίζεται από συγκεντρωτισμό, στρατηγικό σχεδιασμό και συνδυασμό πολιτικών και στρατιωτικών μέσων ισχύος, στοιχεία που συνδέονται με αυταρχικά και ρεαλιστικά πρότυπα ηγεσίας (Guriev & Treisman, 2019).

6.4.2 Πολιτικός Λόγος και Ρητορική Τεχνική Μπαράκ Ομπάμα

Ο Ομπάμα θεωρήθηκε χαρισματικός ρήτορας, με λόγο που συνδύαζε λογική, συναίσθημα και ηθικό πλαίσιο. Η ρητορική του αντλούσε στοιχεία από την αμερικανική παράδοση της δημόσιας επιχειρηματολογίας και της πολιτικής ηθικής, ενώ ενσωμάτωνε στοιχεία από τον πολιτισμικό και φυλετικό του αυτοπροσδιορισμό.

Η φωνή του ήταν ήρεμη, αλλά γεμάτη ζωντάνια, χαρακτηριστικά ελκυστικά για έναν ακροατή. Δεν νιώθεις απλώς ότι ακούς έναν πολιτικό, αλλά έναν άνθρωπο που προσπαθεί να σε καταλάβει και να σε εμπνεύσει. Χρησιμοποιούσε ιστορίες και προσωπικά παραδείγματα που έκαναν τον λόγο του να φαίνεται πραγματικός και οικείος. Με το χιούμορ και την ευγένειά του, δημιουργούσε μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης, σαν να σου μιλούσε απευθείας. Η παρουσία του και ο τρόπος που προσάρμοζε τον τόνο της φωνής του κρατούσαν το κοινό συγκεντρωμένο, ενώ τα λόγια του άφηναν μια αίσθηση ελπίδας και αισιοδοξίας.

Η εκλογική καμπάνια του 2008 του Μπαράκ Ομπάμα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αξιοποίησης της πολιτικής επικοινωνίας ως εργαλείου ηγεσίας. Μέσα από το σύνθημα “Yes We Can”, ο Ομπάμα κατάφερε να κινητοποιήσει ευρέα κοινωνικά στρώματα και να δημιουργήσει ένα ισχυρό αφήγημα αλλαγής (Jamieson, 2010). Η στρατηγική του βασίστηκε κυρίως στη χρήση soft power, αξιοποιώντας την

εικόνα, τη ρητορική και τις αξίες, στοιχεία που σύμφωνα με τον Nye (2004) αποτελούν βασικά εργαλεία επιρροής στη σύγχρονη διεθνή πολιτική. Η προσέγγιση αυτή ενίσχυσε τη διεθνή εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών και την ελκυστικότητα της πολιτικής του.

Η πολιτική ρητορική του Barack Obama δεν περιορίστηκε στο πλαίσιο της εκλογικής επικοινωνίας, αλλά εκδηλώθηκε και σε κρίσιμες αποφάσεις στρατηγικού χαρακτήρα κατά τη διάρκεια της προεδρικής του θητείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη το 2011, όπου ο Ομπάμα αιτιολόγησε δημόσια την αμερικανική εμπλοκή ως αναγκαία αντίδραση για την αποτροπή μαζικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προστασία αμάχων. Μέσα από τον πολιτικό του λόγο, η στρατιωτική δράση παρουσιάστηκε ως μια πολυμερής και νομιμοποιημένη παρέμβαση υπό την αιγίδα της διεθνούς κοινότητας, ενισχύοντας έτσι την εικόνα μιας εξωτερικής πολιτικής που συνδυάζει ισχύ και ηθική ευθύνη (Nye, 2011· Obama, 2011).

Η ρητορική του Ομπάμα χαρακτηρίζεται από έντονο συμβολισμό, συναισθηματική απεύθυνση και έμφαση στην ενότητα και τη συλλογική δράση (Charteris-Black, 2011). Μέσω αυτών των στοιχείων, κατάφερε να ενισχύσει τη σχέση του με τους πολίτες και να δημιουργήσει ένα ισχυρό ηγετικό προφίλ. Παράλληλα, η χρήση ψηφιακών μέσων και κοινωνικών δικτύων αποτέλεσε καινοτόμο στοιχείο της εκστρατείας του, ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα και τη διαδραστικότητα στην πολιτική διαδικασία (Kreiss, 2012). Η περίπτωση Ομπάμα αναδεικνύει ένα μοντέλο μετασχηματιστικής ηγεσίας, το οποίο βασίζεται στην έμπνευση, την επικοινωνία και την προσπάθεια δημιουργίας κοινού οράματος (Bass & Riggio, 2006).

6.5 Συγκριτική Αποτίμηση των Περιπτώσεων

Η συγκριτική ανάλυση των δύο περιπτώσεων αναδεικνύει θεμελιώδεις διαφορές στον τρόπο άσκησης ηγεσίας. Ο Βλαντιμίρ Πούτιν δίνει έμφαση στη συγκέντρωση εξουσίας και στη χρήση στρατιωτικής ισχύος, ενώ ο Μπαράκ Ομπάμα επικεντρώθηκε στη συνεργασία, τη διπλωματία και την επικοινωνία. Οι διαφορές αυτές αντικατοπτρίζουν τα διαφορετικά πολιτικά και θεσμικά πλαίσια μέσα στα οποία λειτούργησαν οι δύο ηγέτες, καθώς και τις διαφορετικές στρατηγικές προσεγγίσεις τους στη διεθνή πολιτική (Nye, 2004). Η ανάλυση επιβεβαιώνει ότι η

αποτελεσματικότητα της ηγεσίας εξαρτάται από τη συνάρτηση προσωπικών χαρακτηριστικών και εξωτερικών συνθηκών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΗΓΕΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Η ανάλυση των ηγετικών προτύπων του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα ανέδειξε σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο άσκησης εξουσίας, τη στρατηγική ισχύ και την πολιτική επικοινωνία. Ωστόσο, πέρα από την περιγραφική και συγκριτική προσέγγιση, είναι απαραίτητη και μια κριτική αποτίμηση των δύο μοντέλων, προκειμένου να εντοπιστούν τόσο τα πλεονεκτήματα όσο και οι αδυναμίες τους.

7.1 Η Περίπτωση της Ηγεσίας του Βλαντιμίρ Πούτιν

Το ηγετικό μοντέλο του Βλαντιμίρ Πούτιν, το οποίο βασίζεται στη συγκεντρωτική και αυταρχική άσκηση εξουσίας, παρουσιάζει υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας σε περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται από αστάθεια, γεωπολιτικές εντάσεις και ανάγκη για άμεση λήψη αποφάσεων. Η συγκεντρωτική δομή εξουσίας επιτρέπει την ταχεία υλοποίηση στρατηγικών επιλογών και την ενίσχυση της κρατικής ισχύος. Ωστόσο, το μοντέλο αυτό εμφανίζει σημαντικούς περιορισμούς, όπως η περιορισμένη διαφάνεια, η μειωμένη λογοδοσία και η εξάρτηση από τον ίδιο τον ηγέτη. Η έλλειψη θεσμικών αντίβαρων μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο ρίσκο λανθασμένων αποφάσεων, ενώ η περιορισμένη συμμετοχή της κοινωνίας ενδέχεται να επηρεάσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του συστήματος.

7.2 Η Περίπτωση της Ηγεσίας του Μπαράκ Ομπάμα

Από την άλλη πλευρά, το ηγετικό πρότυπο του Μπαράκ Ομπάμα εμφανίζει σημαντικά πλεονεκτήματα σε δημοκρατικά και θεσμικά περιβάλλοντα, όπου η συνεργασία, η συναίνεση και η επικοινωνία αποτελούν βασικούς πυλώνες της διακυβέρνησης. Η έμφαση στη μετασχηματιστική ηγεσία και στη χρήση της ήπιας ισχύος ενισχύει τη νομιμοποίηση της εξουσίας και τη διεθνή εικόνα της χώρας. Παρά ταύτα, το μοντέλο αυτό παρουσιάζει και αδυναμίες, καθώς η εξάρτηση από τη συναίνεση μπορεί να επιβραδύνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα της μετασχηματιστικής ηγεσίας

εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις επικοινωνιακές ικανότητες και την προσωπικότητα του ηγέτη.

7.3 Συγκριτική Ανάλυση

Η σύγκριση των δύο μοντέλων καταδεικνύει ότι δεν υπάρχει ένα καθολικά ανώτερο πρότυπο ηγεσίας. Αντιθέτως, η αποτελεσματικότητα κάθε μοντέλου εξαρτάται από το πολιτικό, θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζεται. Σε περιβάλλοντα όπου απαιτείται σταθερότητα και άμεση αντίδραση, τα συγκεντρωτικά μοντέλα ενδέχεται να αποδεικνύονται πιο αποτελεσματικά. Αντίθετα, σε δημοκρατικά συστήματα, τα συμμετοχικά και μετασχηματιστικά μοντέλα συμβάλλουν στη βιωσιμότητα και τη νομιμοποίηση της εξουσίας.

Συνολικά, η κριτική αξιολόγηση αναδεικνύει την ανάγκη για μια πιο συνθετική προσέγγιση της ηγεσίας, η οποία να συνδυάζει στοιχεία διαφορετικών μοντέλων, προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις του εκάστοτε περιβάλλοντος. Η ευελιξία και η ικανότητα προσαρμογής αναδεικνύονται ως κρίσιμα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ηγεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

8.1 Συμπεράσματα – Πρακτικές Προεκτάσεις

Η στρατηγική ισχύς ενός κράτους και η συμπεριφορά ενός πολιτικού ηγέτη μπορούν να επηρεάσουν ουσιαστικά τη διεθνή εικόνα και την ελκυστικότητα ενός τουριστικού προορισμού, καθώς η αντίληψη που διαμορφώνεται για μια χώρα συνδέεται άμεσα με την πολιτική σταθερότητα, την ασφάλεια, τις διεθνείς σχέσεις και το επίπεδο εμπιστοσύνης που εμπνέει η ηγεσία της. Οι αποφάσεις και η δημόσια παρουσία ενός ηγέτη λειτουργούν ως παράγοντες διαμόρφωσης της παγκόσμιας εικόνας του κράτους, επηρεάζοντας τόσο την οικονομική ανάπτυξη όσο και την τουριστική δραστηριότητα.

Η ηγετική προσέγγιση που βασίζεται στη διπλωματία, στη συνεργασία και στην αξιοποίηση της ήπιας ισχύος (soft power) συμβάλλει συνήθως στην προβολή μιας χώρας ως διεθνούς δρώντος που ενισχύει τον διεθνή διάλογο, την πολυπολιτισμικότητα και τη διεθνή συνεργασία. Η εικόνα αυτή μπορεί να ενισχύσει τη θετική αντίληψη της χώρας στο εξωτερικό, αυξάνοντας την εμπιστοσύνη των επισκεπτών και την ελκυστικότητα του προορισμού τόσο για τουρισμό όσο και για επενδύσεις. Αντίθετα, ένα περισσότερο συγκεντρωτικό και στρατηγικά προσανατολισμένο μοντέλο ηγεσίας, το οποίο δίνει έμφαση στη σκληρή ισχύ (hard power), στην κρατική κυριαρχία και στην ενίσχυση της γεωπολιτικής επιρροής, ενδέχεται να δημιουργήσει εικόνα σταθερότητας και ισχύος στο εσωτερικό μιας χώρας, αλλά παράλληλα να συνδεθεί με διεθνείς εντάσεις και πολιτικές συγκρούσεις καθιστώντας την εν λόγω χώρα έναν επίφοβο και αντιδημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Οι γεωπολιτικές αντιπαραθέσεις, οι διεθνείς κρίσεις και η αυξημένη πολιτική ένταση μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τη διεθνή εικόνα ενός κράτους και, κατ' επέκταση, να περιορίσουν την τουριστική του ανάπτυξη. Συνεπώς, η στρατηγική ισχύς δεν αποτελεί μόνο εργαλείο πολιτικής και διπλωματίας, αλλά και σημαντικό

παράγοντα που επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητα, τη διεθνή φήμη και τη δυναμική ενός τουριστικού προορισμού.

Επιπλέον, η έννοια του nation branding, δηλαδή της διαμόρφωσης της εικόνας μιας χώρας στο διεθνές περιβάλλον, συνδέεται άμεσα με την πολιτική ηγεσία. Η εικόνα αυτή επηρεάζει σημαντικά τις τουριστικές ροές και την ελκυστικότητα ενός προορισμού. Συνεπώς, η κατανόηση των διαφορετικών προτύπων ηγεσίας μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των διοικητικών πρακτικών και στην αποτελεσματικότερη διαχείριση επιχειρηματικών οντοτήτων, δομών και οργανισμών.

8.2 Το Παράδειγμα των Πούτιν και Ομπάμα και η Επίδρασή τους στην Τουριστική Βιομηχανία

Η ηγετική προσέγγιση του Βλαντιμίρ Πούτιν εμφανίζει χαρακτηριστικά αυταρχικής ηγεσίας καθώς αναδεικνύει τη σημασία της αποφασιστικότητας και της ταχείας λήψης αποφάσεων σε περιόδους κρίσης. Στο πλαίσιο της τουριστικής βιομηχανίας, τέτοιου είδους πρακτικές μπορούν να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες σε περιόδους κρίσεων ή αστάθειας, όπου απαιτείται άμεση αντίδραση για τη διαχείριση της εικόνας ενός προορισμού και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επισκεπτών.

Αντίθετα, το μοντέλο ηγεσίας του Μπαράκ Ομπάμα το οποίο προσεγγίζει περισσότερο την μετασχηματιστική ηγεσία υπογραμμίζει τη σημασία της επικοινωνίας, της συμμετοχικότητας και της δημιουργίας κοινού οράματος. Στον τουριστικό τομέα, η ικανότητα ενός ηγέτη να εμπνέει εργαζομένους και να διαχειρίζεται αποτελεσματικά την εικόνα ενός οργανισμού είναι καθοριστικής σημασίας.

Συνολικά, τα δύο μοντέλα αναδεικνύουν διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές διαστάσεις ηγεσίας στον τουριστικό τομέα, όπου η αποτελεσματικότητα εξαρτάται τόσο από την ικανότητα διαχείρισης κρίσεων όσο και από τη δημιουργία θετικής εικόνας και εμπιστοσύνης, στοιχεία που επηρεάζουν άμεσα την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα ενός τουριστικού προορισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

9.1 Ανασκόπηση

Πρώτον, η σύγκριση δείχνει ότι η διαφορά μεταξύ Πούτιν και Ομπάμα δεν είναι απλώς ιδεολογική, αλλά αφορά τον τρόπο νοσηματοδότησης της ίδιας της ισχύος: για τον Πούτιν η ισχύς είναι προϋπόθεση ασφάλειας και επιβίωσης του κράτους, ενώ για τον Ομπάμα είναι εργαλείο διαχείρισης ενός πολυμερούς συστήματος.

Δεύτερον, προκύπτει ότι τα δύο μοντέλα ηγεσίας δεν λειτουργούν απομονωμένα αλλά μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές: ο Πούτιν αναδύθηκε από το μετασοβιετικό τραύμα και την ανάγκη επαναφοράς ισχύος, ενώ ο Ομπάμα σε ένα περιβάλλον αμφισβητούμενης αμερικανικής υπεροχής που επιχειρεί -ποιούμενο την ανάγκη φιλοτιμία- να γίνει πιο «διαχειριστική» και λιγότερο μονομερής.

Τρίτον, η εργασία αναδεικνύει ότι η «ήπια ισχύς» των ΗΠΑ δεν αναιρεί τη στρατιωτική παρέμβαση, αλλά λειτουργεί ως παράλληλο πλαίσιο νομιμοποίησής της· αντίστοιχα, η «σκληρή ισχύς» της Ρωσίας συνοδεύεται από προσπάθεια κατασκευής εναλλακτικών αφηγημάτων και θεσμών.

Τέταρτον, και στους δύο ηγέτες η προσωπική ηγεσία (leadership personality) αποδείχθηκε κρίσιμη: δεν ακολούθησαν απλώς θεσμικές γραμμές, αλλά επηρέασαν ενεργά τη στρατηγική κατεύθυνση του κράτους, επιβεβαιώνοντας τη σημασία του «ηγετικού παράγοντα» στη διεθνή πολιτική.

Πέμπτον, η ανάλυση δείχνει ότι η διεθνής ισχύς σήμερα δεν παράγεται μόνο από πόρους (στρατιωτικούς ή οικονομικούς), αλλά από την ικανότητα διαμόρφωσης αφηγήματος (narrative power), κάτι στο οποίο και οι δύο ηγέτες επένδυσαν με διαφορετικό τρόπο.

Τέλος, το βαθύτερο συμπέρασμα είναι ότι η σύγχρονη παγκόσμια πολιτική δεν αντιπαραθέτει απλώς Δύση και Ανατολή, αλλά δύο διαφορετικές λογικές διακυβέρνησης: τη λογική της θεσμικής διαχείρισης της ισχύος και τη λογική της συγκεντρωτικής ανασυγκρότησης της ισχύος.

Η συγκριτική ανάλυση της ηγετικής συμπεριφοράς του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Μπαράκ Ομπάμα ανέδειξε ότι η άσκηση ηγεσίας δεν αποτελεί μια ενιαία και καθολικά εφαρμόσιμη διαδικασία, αλλά διαμορφώνεται δυναμικά από το πολιτικό σύστημα, το θεσμικό πλαίσιο και το διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο δρα κάθε ηγέτης.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνουν ότι ο Πούτιν ενσωματώνει στοιχεία αυταρχικής και συναλλακτικής ηγεσίας, με κύρια χαρακτηριστικά τη συγκέντρωση εξουσίας, τον έλεγχο των θεσμών και τη στρατηγική αξιοποίηση της σκληρής ισχύος. Η ηγετική του προσέγγιση φαίνεται να εστιάζει στην ενίσχυση της κρατικής ισχύος, στην εδραίωση της εσωτερικής σταθερότητας και στην επανατοποθέτηση της χώρας του στο διεθνές σύστημα ως ισχυρού γεωπολιτικού δρώντα.

Αντίθετα, ο Ομπάμα προσεγγίζει περισσότερο το πρότυπο της μετασχηματιστικής ηγεσίας, δίνοντας έμφαση στην έμπνευση, τη ρητορική πειθώ και τη συνεργασία. Η στρατηγική του βασίζεται κυρίως στην αξιοποίηση της ήπιας ισχύος, μέσω της διπλωματίας, της ενίσχυσης διεθνών θεσμών και της προώθησης αξιών όπως η δημοκρατία και η πολυμερής συνεργασία.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση στη χρήση της πολιτικής ρητορικής. Ο λόγος του Πούτιν εμφανίζεται περισσότερο συγκεντρωτικός και εστιασμένος στην έννοια της εθνικής ισχύος και ασφάλειας, ενώ ο λόγος του Ομπάμα χαρακτηρίζεται από συμβολισμό, συναισθηματική φόρτιση και έμφαση στη συλλογική ταυτότητα. Η διαφοροποίηση αυτή αναδεικνύει τη ρητορική ως εργαλείο όχι μόνο επικοινωνίας, αλλά και κατασκευής πολιτικής πραγματικότητας.

Παράλληλα, τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει ένα «ανώτερο» μοντέλο ηγεσίας ανεξάρτητα από το πλαίσιο. Αντιθέτως, η αποτελεσματικότητα κάθε ηγετικού προτύπου εξαρτάται από τις συνθήκες εντός των οποίων εφαρμόζεται. Σε περιβάλλοντα υψηλής αστάθειας ή αυξημένων απειλών, τα αυταρχικά μοντέλα ενδέχεται να εμφανίζονται πιο αποτελεσματικά στη διατήρηση της τάξης, ενώ σε δημοκρατικά και θεσμικά πλαίσια, τα μετασχηματιστικά μοντέλα φαίνεται να ενισχύουν τη νομιμοποίηση και τη βιωσιμότητα της εξουσίας.

Συνεπώς, η ηγεσία αναδεικνύεται ως ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο, στο οποίο η προσωπικότητα του ηγέτη, τα διαθέσιμα μέσα ισχύος και το πολιτικό περιβάλλον αλληλεπιδρούν συνεχώς.

9.2 Πρακτικές Προεκτάσεις στον Τουριστικό Τομέα

Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης καταδεικνύουν ότι η πολιτική ηγεσία και οι μηχανισμοί άσκησης στρατηγικής ισχύος επηρεάζουν τη διαμόρφωση της διεθνούς εικόνας ενός κράτους (*country image*) και, κατ' επέκταση, την τουριστική του ελκυστικότητα. Η πολιτική σταθερότητα, η διαχείριση διεθνών κρίσεων και ο τρόπος άσκησης εξωτερικής πολιτικής συνδέονται άμεσα με το αντιλαμβανόμενο ρίσκο (*perceived risk*) των δυνητικών επισκεπτών, το οποίο αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των τουριστικών ροών.

Υπό αυτό το πλαίσιο, η εικόνα ενός κράτους δεν αποτελεί απλώς επικοινωνιακό αποτέλεσμα, αλλά δομικό στοιχείο του *destination branding*, το οποίο επηρεάζει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των τουριστικών προορισμών. Η πολιτική ηγεσία, μέσω των στρατηγικών επιλογών και της επικοινωνιακής της πολιτικής, συμβάλλει στη διαμόρφωση ή αποδυνάμωση της φήμης ενός προορισμού (*destination reputation*), επηρεάζοντας έμμεσα τη ζήτηση και την πρόθεση επίσκεψης.

Συνεπώς, η κατανόηση των διαφορετικών ηγετικών προσεγγίσεων μπορεί να αξιοποιηθεί από φορείς του τουρισμού και της δημόσιας πολιτικής για τον σχεδιασμό στρατηγικών προβολής των τουριστικών προορισμών, καθώς και για την αποτελεσματική διαχείριση της διεθνούς εικόνας τους σε περιόδους γεωπολιτικής αστάθειας. Η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας συνεκτικής και σταθερής διεθνούς εικόνας επηρεάζει άμεσα το επίπεδο εμπιστοσύνης των δυνητικών επισκεπτών και, κατ' επέκταση, την ελκυστικότητα των προορισμών.

9.3 Περιορισμοί της Παρούσας Έρευνας

Η έρευνα παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς. Πρώτον, βασίζεται αποκλειστικά σε δευτερογενείς πηγές και δεν περιλαμβάνει πρωτογενή εμπειρικά δεδομένα. Δεύτερον, η εφαρμογή ενός μοντέλου που αναπτύχθηκε κυρίως στο πλαίσιο της οργανωσιακής ηγεσίας στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής ενδέχεται να

απαιτεί ερμηνευτικές προσαρμογές. Τρίτον, η ανάλυση περιορίζεται σε δύο περιπτώσεις, γεγονός που δεν επιτρέπει στατιστική γενίκευση των συμπερασμάτων. Τέταρτον, δεν χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις ή ποσοτικές κλίμακες (π.χ. MLQ), καθώς η μελέτη δεν αποσκοπεί σε ψυχομετρική μέτρηση ηγετικών χαρακτηριστικών αλλά σε θεωρητική εφαρμογή του μοντέλου μετασχηματιστικής ηγεσίας στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής.

Ωστόσο, δεδομένου ότι ο στόχος της εργασίας είναι η θεωρητική εμβάθυνση και η ερμηνευτική κατανόηση -και όχι η ποσοτική γενίκευση- οι περιορισμοί αυτοί δεν αναιρούν την αναλυτική και επιστημονική συμβολή της έρευνας.

9.4 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Μελλοντικές ερευνητικές προσεγγίσεις θα μπορούσαν να διευρύνουν το αναλυτικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης μέσω της εξέτασης ενός ευρύτερου φάσματος πολιτικών ηγετών, προερχόμενων από διαφορετικά γεωπολιτικά και πολιτισμικά συστήματα, με στόχο την κατανόηση των διαφοροποιήσεων και συγκλίσεων στα ηγετικά πρότυπα. Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση της διασύνδεσης μεταξύ ηγετικών μοντέλων και μηχανισμών άσκησης στρατηγικής ισχύος σε διαφορετικά θεσμικά και διοικητικά περιβάλλοντα.

Επιπλέον, ιδιαίτερη ερευνητική αξία παρουσιάζει η συστηματική ανάλυση του ρόλου της πολιτικής επικοινωνίας και των σύγχρονων μέσων ενημέρωσης στη διαδικασία διαμόρφωσης της εικόνας των πολιτικών ηγετών, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο τα ψηφιακά μέσα και τα κοινωνικά δίκτυα επηρεάζουν την ένταση, την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής επιρροής.

Τέλος, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ πολιτικής ηγεσίας, διεθνούς εικόνας κράτους (country image) και τουριστικής ελκυστικότητας, με έμφαση στον τρόπο με τον οποίο η πολιτική σταθερότητα, οι στρατηγικές επιλογές των ηγεσιών και οι γεωπολιτικές εξελίξεις διαμορφώνουν τις τουριστικές ροές και την ανταγωνιστικότητα των προορισμών σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον, μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη μεθοδολογική τους προσέγγιση μέσω της αξιοποίησης ποσοτικών εργαλείων, όπως το ερωτηματολόγιο Multifactor Leadership Questionnaire (MLQ), καθώς και μέσω της διεύρυνσης του δείγματος με την εξέταση

περισσότερων πολιτικών ηγετών, ώστε να ενισχυθεί η εμπειρική τεκμηρίωση και η γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allison, R. 2014, 'Russian "deniable" intervention in Ukraine', *International Affairs*, vol. 90, no. 6, pp. 1255–1297.
- Avolio, B.J. & Gardner, W.L. 2005, 'Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership', *The Leadership Quarterly*, vol. 16, no. 3, pp. 315–338.
- Barbuto, J.E. & Wheeler, D.W. 2006, 'Scale development and construct clarification of servant leadership', *Group & Organization Management*, vol. 31, no. 3, pp. 300–326.
- Bass, B.M. & Riggio, R.E. 2006, *Transformational Leadership*, Psychology Press, New York.
- Bass, B.M. & Steidlmeier, P. 1999, 'Ethics, character, and authentic transformational leadership behavior', *The Leadership Quarterly*, vol. 10, no. 2, pp. 181–217.
- Burns, J.M. 1978, *Leadership*, Harper & Row, New York.
- Charteris-Black, J. 2011, *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Palgrave Macmillan, London.
- Conger, J.A. & Kanungo, R.N. 1998, *Charismatic Leadership in Organizations*, Sage Publications, California.
- Dong, B. (2023). A Systematic Review of the Transactional Leadership Literature and Future Outlook. *Academic Journal of Management and Social Sciences*, 2(3), 21–25.
- Espinoza et al. (2024). Full range leadership style and its effect on effectiveness, employee satisfaction, and extra effort: an empirical study. *Frontiers in Psychology*.
- Eva, N., Robin, M., Sendjaya, S., van Dierendonck, D., & Liden, R. C. (2019). Servant Leadership: A systematic review and call for future research. *The Leadership Quarterly*, 30(1), 111–132.

- Farling, M.L., Stone, A.G. & Winston, B.E. 1999, 'Servant leadership: Setting the stage for empirical research', *Journal of Leadership Studies*, vol. 6, no. 1–2, pp. 49–72.
- Graham, J.W. 1991, 'Servant-leadership in organizations: Inspirational and moral', *The Leadership Quarterly*, vol. 2, no. 2, pp. 105–119.
- Greenleaf, R.K. 1970, *The Servant as Leader*, Robert K. Greenleaf Center, Indianapolis.
- Guriev, S. & Treisman, D. 2019, *Informational Autocrats*, Princeton University Press, Princeton.
- Hallinger, P. 2003, 'Leading educational change: Reflections on the practice of instructional and transformational leadership', *Cambridge Journal of Education*, vol. 33, no. 3, pp. 329–352.
- Hoch, J. E., Bommer, W. H., Dulebohn, J. H., & Wu, D. (2018). Do ethical, authentic, and servant leadership explain variance above and beyond transformational leadership? A meta-analysis. *Journal of Management*, 44(2), 501–529.
- Huntington, S.P. 1996, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York.
- Jamieson, K.H. 2010, *Electing the President*, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania.
- Judge, T.A. & Piccolo, R.F. 2004, 'Transformational and transactional leadership: A meta-analytic test of their relative validity', *Journal of Applied Psychology*, vol. 89, no. 5, pp. 755–768.
- Judge, T.A., Bono, J.E., Ilies, R. & Gerhardt, M.W. 2002, 'Personality and leadership: A qualitative and quantitative review', *Journal of Applied Psychology*, vol. 87, no. 4, pp. 765–780.
- Karakitapoglou-Aygun, Z., Gumusuoglou, L., Ertuk, A. & Scandura, T.A. 2021, 'Two to tango? A cross-cultural investigation of leader–follower agreement on authoritarian leadership', *Journal of Business Research*, vol. 128, pp. 473–485.

Karatepe, O. M., Aboramadan, M., & Dahleez, K. A. (2020). Does climate for creativity mediate the impact of servant leadership on management innovation and innovative behavior in the hotel industry? *International Journal of Contemporary Hospitality Management*.

Keohane, R.O. & Nye, J.S. 1977, *Power and Interdependence*, Little, Brown and Company, Boston.

Kissinger, H. 1994, *Diplomacy*, Simon & Schuster, New York.

Kreiss, D. 2012, *Taking Our Country Back*, Oxford University Press, Oxford.

Kuhnert, K.W. & Lewis, P. 1987, 'Transactional and transformational leadership: A constructive/developmental analysis', *Academy of Management Review*, vol. 12, no. 4, pp. 648–657.

Lasswell, H.D. 1936, *Politics: Who Gets What, When, How*, McGraw-Hill, New York.

Liden, R. C., Wayne, S. J., Meuser, J. D., Hu, J., Wu, J., & Liao, C. (2014). Servant leadership: Validation of a short form of the SL-28. *The Leadership Quarterly*, 26(2), 254–269.

Lowe, K.B., Kroeck, K.G. & Sivasubramaniam, N. 1996, 'Effectiveness correlates of transformational and transactional leadership: A meta-analytic review', *The Leadership Quarterly*, vol. 7, no. 3, pp. 385–425.

Luthans, F. 2002, 'Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths', *Academy of Management Executive*, vol. 16, no. 1, pp. 57–72.

Luthans, F. & Avolio, B.J. 2003, 'Authentic leadership development', in K.S. Cameron, J.E. Dutton & R.E. Quinn (eds), *Positive Organizational Scholarship*, Berrett-Koehler, San Francisco, pp. 241–258.

Luthans, F. & Avolio, B.J. 2006, *The High Impact Leader*, McGraw-Hill, New York.

Mackenzie, S.B., Podsakoff, P.M. & Rich, G.A. 2001, 'Transformational and transactional leadership and salesperson performance', *Journal of the Academy of Marketing Science*, vol. 29, no. 2, pp. 115–134.

- Marks, H.M. & Printy, S.M. 2003, 'Principal leadership and school performance', *Educational Administration Quarterly*, vol. 39, no. 3, pp. 370–397.
- McCrae, R.R. & Costa, P.T. 1983, *Personality in Adulthood*, Guilford Press, New York.
- McNair, B. (2017). *An introduction to political communication* (6th ed.). Routledge.
- Mearsheimer, J.J. 2014, 'Why the Ukraine crisis is the West's fault', *Foreign Affairs*, vol. 93, no. 5, pp. 77–89.
- Morgan, P. M. (2012). The state of deterrence in international politics today. *Contemporary Security Policy*, 33(1), 85–107.
- Morgenthau, H.J. 1948, *Politics Among Nations*, McGraw-Hill, New York.
- Nahavandi, A. 1997, *The Art and Science of Leadership*, 2nd edn, Prentice Hall, New Jersey.
- Northouse, P.G. 2018, *Leadership: Theory and Practice*, 8th edn, Sage Publications, California.
- Nye, J.S. 2004, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, PublicAffairs, New York.
- Nye, J.S. 2011, *The Future of Power*, PublicAffairs, New York.
- Polis, J. 2002, *Servant Leadership Theory*, Leadership Press, Chicago.
- Sakwa, R. 2015, *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*, I.B. Tauris, London.
- Sendjaya, S., Sarros, J.C. & Santora, J.C. 2008, 'Defining and measuring servant leadership behaviour in organizations', *Journal of Management Studies*, vol. 45, no. 2, pp. 402–424.
- Shamir, B., House, R.J. & Arthur, M.B. 1993, 'The motivational effects of charismatic leadership: A self-concept based theory', *Organization Science*, vol. 4, no. 4, pp. 577–594.
- Spears, L.C. 1995, *Reflections on Leadership*, Wiley, New York.
- Sparrowe, R.T. 2005, 'Authentic leadership and the narrative self', *The Leadership Quarterly*, vol. 16, no. 3, pp. 419–439.

Towler, A.J. 2003, 'Effects of charismatic influence training on attitudes, behavior, and performance', *Personnel Psychology*, vol. 56, no. 2, pp. 363–381.

Walumbwa, F.O., Avolio, B.J., Gardner, W.L., Wernsing, T.S. & Peterson, S.J. 2008, 'Authentic leadership development and validation', *Journal of Management*, vol. 34, no. 1, pp. 89–126.

Weber, M. 1947, *The Theory of Social and Economic Organization*, Oxford University Press, Oxford.

Weymes, E. 2003, 'Relationships not leadership sustain successful organizations', *Journal of Change Management*, vol. 3, no. 4, pp. 319–331.

Yin, R.K. 2018, *Case Study Research and Applications*, Sage Publications, California.

Yukl, G. 2013, *Leadership in Organizations*, 8th edn, Pearson, New Jersey.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Morgenthau, H.J. 2018, *Η πολιτική μεταξύ των εθνών: Ο αγώνας για ισχύ και ειρήνη*, Ποιότητα, Αθήνα.